

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRKO DELO

**ANALIZA RAZVOJA TURIZMA PO KONCEPTU KORISTI ZA
LOKALNO SKUPNOST: PRIMER OBČINE DOBREPOLJE**

Ljubljana, januar 2016

NASTJA PIRNAT

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Nastja Pirnat, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom Analiza razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost: primer občine Dobropolje, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Ljubico Knežević Cvelbar.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 18.01.2016

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 RAZVOJ TURIZMA PO KONCEPTU KORISTI ZA LOKALNO SKUPNOST.....	2
1.1 Trajnostni turizem	2
1.1.1 Definicija koncepta: Trajnostni razvoj.....	2
1.1.2 Definicija koncepta: Trajnostni turizem	3
1.1.3 Cilji trajnostnega razvoja	4
1.1.4 Stebri trajnostnega razvoja.....	6
1.1.5 Implementacija trajnostnega turističnega razvoja.....	7
1.2 Razvoj turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost (angl.: Community-based tourism - CBT)	11
1.2.1 Opredelitev pojma CBT	11
1.2.2 Cilji CBT.....	13
1.2.3 Modeli razvoja in implementacije CBT.....	14
1.2.4 Metode za analizo odnosa lokalnega prebivalstva do razvoja turizma	19
1.2.5 Prednosti implementacije CBT	22
1.2.6 Kritike CBT.....	23
2 ANALIZA TURISTIČNE PONUDBE OBČINE DOBREPOLJE	24
2.1 Naravno geografski oris občine	24
2.2 Naselja in demografske značilnosti	25
2.3 Gospodarske panoge skozi čas	26
2.4 Kulturna dediščina občine Dobropolje	27
2.5 Naravna dediščina občine Dobropolje	27
2.6 Analiza turistične ponudbe občine Dobropolje	28
3 RAZISKAVA: IMPLEMENTACIJA CBT V OBČINI DOBREPOLJE.....	31
3.1 Hipoteze.....	31
3.2 Opis anketnega vprašalnika in vzorca	32
3.3 Analiza rezultatov raziskave.....	33
3.3.1 Splošno poznavanje turizma	33
3.3.2 Poznavanje vplivov turizma v občini Dobropolje.....	35
3.3.3 Načrtovanje razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost	37
3.3.4 Ključni dejavniki razvoja trajnostnega turizma v občini Dobropolje	40
3.3.5 Razvoj turizma v občini Dobropolje	41
3.3.6 Način razvoja in implementacije trajnostnega turizma v občini Dobropolje...	43
3.4 Preverjanje raziskovalnih hipotez.....	44
3.5 DISKUSIJA	47
SKLEP	48
LITERATURA IN VIRI	49

KAZALO SLIK

Slika 1: Klasični model razvoja CBT.....	16
Slika 2: Razširjeni model razvoja CBT.....	17
Slika 3: Model načrtovanja razvoja in implementacije CBT.....	18
Slika 4: Umestitev občine Dobrepolje na zemljevid Slovenije.....	25
Slika 5: Grb občine Dobrepolje.....	26
Slika 6: Dobrepolje, okolica naselja Kompolje.....	28
Slika 7: Nadaljnji turistični razvoj v občini Dobrepolje.....	42
Slika 8: Zaposlitev lokalnega prebivalstva v turističnem sektorju.....	42
Slika 9: Nadzor turističnega razvoja.....	46

KAZALO TABEL

Tabela 1: Kazalniki politične uresničljivosti koncepta trajnostnega razvoja turizma.....	8
Tabela 2: Okoljski kazalniki uresničljivosti koncepta trajnostnega razvoja turizma.....	9
Tabela 3: Socio-kulturni kazalniki trajnostnega razvoja turizma.....	10
Tabela 4: Ekonomski kazalnik trajnostnega razvoja turizma.....	10
Tabela 5: Tabela definicij CBT.....	12
Tabela 6: Evalvacija in inventarizacija občine Dobrepolje kot turistične destinacije.....	29
Tabela 7: Splošno poznavanje turizma – relativne frekvence in opisna statistika.....	33
Tabela 8: Poznavanje vplivov turizma – relativne frekvence in opisna statistika.....	35
Tabela 9: Načrtovanje razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost – relativne frekvence in opisna statistika.....	38
Tabela 10: Ključni dejavniki razvoja trajnostnega turizma v občini Dobrepolje.....	41
Tabela 11: Razvoj turizma v občini Dobrepolje.....	43
Tabela 12: Hipoteza ena: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine.....	45
Tabela 13: Hipoteza dva: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine.....	45
Tabela 14: Hipoteza tri: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine.....	45
Tabela 15: Hipoteza štiri: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine.....	46

UVOD

Turizem v Sloveniji predstavlja pomembno gospodarsko panogo. Strategija turističnega razvoja pa je danes pomemben člen razvojne strategije ne le na nacionalni pač pa tudi na regionalni in lokalni ravni. Zato je sestavni del razvojnih dokumentov številnih slovenskih občin tudi strategija turističnega razvoja. Občine svoje strategije turističnega razvoja prilagodijo lokalnim resursom, zmogljivostim in zastavljenim ciljem turističnega razvoja. Vse strategije turističnega razvoja razvitega sveta pa dandanes temeljijo na konceptu trajnostnega razvoja turizma, ki temelji na t.i. 3P modelu; odgovorno do ljudi (People), planeta (Planet) in ustvarja dolgoročno ekonomsko uspešnost (Profit). Trajnostni razvoj turizma stremi k uravnoteženi interakcij vseh treh kategorij 3P modela (Dwyer, 2015, str. 33-34).

Kljub temu, da je turizem čedalje pomembnejša storitvena dejavnost v Sloveniji (STO, 2015), pa v letu 2014 približno 13% slovenskih občin še vedno ni razpolagalo niti z enim namestitvenim objektom (Statistični urad Republike Slovenije, 2015c). Med zgoraj omenjen odstotek sodi tudi občina Dobropolje, ki ocenjuje turizem kot razvojni potencial, vendar trenutno, poleg tega da nima namestitvenih kapacitet, ne razpolaga niti z osnovnimi razvojnimi dokumenti. Ker se občina Dobropolje trenutno nahaja v začetnih fazah turističnega razvoja, želim z nalogo predvsem pripomoči in spodbuditi k pravih odločitvam, ki bodo vodile do trajnostnega razvoja turizma v obravnavani občini.

V magistrskem delu si zastavljam raziskovalno vprašanje ali je turizem, ki poudarja koristi za lokalne prebivalce (angl: community-based tourism, v nadaljevanju CBT) ustrezen način trajnostnega razvoja turizma v občini Dobropolje. CBT temelji na konceptu trajnostnega razvoja turizma, zato v prvem delu naloge opredelim in predstavim značilnosti trajnostnega turizma. Cilj naloge je preučiti in predstaviti značilnosti CBT, zato v nadaljevanju naloge opredelim pojem CBT, predstavim modele načrtovanja in implementacije CBT, vplive, prednosti in slabosti ter kritike CBT.

Namen magistrskega dela je analizirati odnos lokalnega prebivalstva občine Dobropolje do implementacije in razvoja CBT. Zato v drugem delu naloge obravnavano občino na kratko predstavim in ocenim njeno trenutno turistično ponudbo in organiziranost. Eden od ciljev naloge je ugotoviti kako vpeto je lokalno prebivalstvo v turizem in njegov razvoj, kar skušam ugotoviti s pomočjo terensko izvedene anketne raziskave. Z rezultati ankete ugotovim tudi kakšen je odnos lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoja turizma in implementacije CBT. Rezultate raziskave predstavim in interpretiram v zadnjem, empiričnem delu naloge.

1 RAZVOJ TURIZMA PO KONCEPTU KORISTI ZA LOKALNO SKUPNOST

V prvem delu magistrskega dela se osredotočam na koncept trajnostnega razvoja, na katerem danes temelji turistični razvoj razvitega sveta.

Tudi slovenski turizem se razvija in stremi k trajnostnemu razvoju. Na prvi strani Strategije razvoja slovenskega turizma 2012-2016 je zapisano:

»V letu 2016 bo turizem v Sloveniji temeljil na trajnostnem razvoju in bo kot zelo uspešen gospodarski sektor narodnega gospodarstva ključno prispeval k družbeni blaginji in ugledu naše države v svetu.« (Strategija razvoja slovenskega turizma, 2012, str. 16).

1.1 Trajnostni turizem

1.1.1 Definicija koncepta: Trajnostni razvoj

Turizem je izjemno perspektivna in pomembna panoga za nadaljnji gospodarski razvoj Slovenije. Turizem s svojimi multiplikativnimi učinki ustvarja nova delovna mesta, pomeni dodano vrednost in ustvarja dodatni prihodek številnim dejavnostim. Da bi se turistična panoga kot gospodarska dejavnost še naprej razvijala mora ostati konkurenčna. Konkurenčnost turizma pa lahko zagotovimo le z upoštevanjem koncepta trajnostnega razvoja (Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem, 2009, str. 1-2).

Sodobni razvoj turizma torej temelji na trajnostnem konceptu razvoja, o katerem lahko zasledimo prvo omembo v poročilu »Our Common Future« iz leta 1987. Trajnostni razvoj avtorji opredelijo kot:

»proces, ki zagotovi zadovoljevanje potreb sedanjih generacij in s tem ne onemogoči bodočim generacijam, da bodo zadovoljile svoje lastne potrebe« (World commission on environment and development, 1987, str. 43).

Leta 1992 je bilo na konferenci Združenih narodov o okolju in razvoju v Rio de Janeiru uveljavljanje načel trajnostnega razvoja tudi politično podprto. Z dokumentom Agenda 21 so takratni svetovni voditelji predstavili program ukrepov za trajnostni razvoj na globalni ravni (Umanotera – Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, 2015).

Za boljše razumevanje pojma pa v nadaljevanju naštevam nekaj izbranih definicij koncepta trajnostnega razvoja.

Glasbergen in Cörvers opredelita trajnostni razvoj takole (1995, str. 22):

»Trajnosti razvoj je razvoj, ki je v skladu s potrebami sedanje generacije, ne da bi pri tem ogrožal možnosti za zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij /.../ V osnovi je trajnostni

razvoj proces sprememb, v katerem so izkoriščanje virov, smer investicij, orientacija tehnološkega razvoja in institucionalne spremembe v harmoniji in povečujejo tako sedanji kot prihodnji potencial za zadovoljevanje človeških potreb in želja.«

Koncept trajnostnega razvoja lahko na prvi pogled zmotno razumemo le kot okolju prijazno ravnanje, v resnici pa koncept trajnostnega razvoja temelji na treh stebrih; gospodarskem, družbenem in okoljskem (Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem, 2009, str. 2). Za uspešen trajnostni razvoj je potrebno usklajeno in uravnoteženo delovanje vseh naštetih stebrov.

Zanimivo definicijo trajnostnega razvoja poda tudi Juha Sipilä (Umanotera – Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, 2015):

»Trajnostni razvoj pomeni, da namesto naravnih omejenih dobrin izkoriščamo neomejene zmogljivosti našega razuma.«

1.1.2 Definicija koncepta: Trajnostni turizem

Koncept trajnostnega razvoja turizma se je razvijal in uveljavil postopoma kot posledica večje ozaveščenosti in želje po drugačnemu turizmu (Mihalič, 2006, str. 87).

Iz definicije koncepta trajnostnega razvoja je bila izpeljana tudi definicija trajnostnega razvoja turizma. Danes najširše sprejeta definicija pravi da je trajnostni turizem (UNEP in UNWTO, 2005, str. 11-12):

»način razvoja turizma, ki upošteva sedanje in bodoče ekonomske, socialne ter ekološke vplive in zadovoljuje potrebe obiskovalcev, gospodarstva, okolja ter lokalnih prebivalcev«

Hkrati pa UNEP in UNWTO opozarjata, da trajnostni turizem ni posebna oblika turizma pač pa je koncept na katerem bi moral temeljiti razvoj vseh oblik turizma (UNEP in UNWTO, 2005, str. 11-12).

Da bi bralcu koncept trajnostnega turizma čim bolj približala, sledi v nadaljevanju pregled izbranih obstoječih definicij obravnavanega koncepta.

Slovenska turistična organizacija (STO) na svoji spletni strani navaja UNEP-ovo definicijo trajnostnega razvoja turizma (Slovenska turistična organizacija - Definicije, 2015):

»Razvoj trajnostnega turizma zadovoljuje potrebe turistov in destinacij gostiteljic ter varuje in izboljšuje priložnosti prihodnjega razvoja. Gre za management vseh virov na način, da se zadovoljujejo gospodarske, družbene in kulturne potrebe, medtem ko se ohranja kulturna integriteta, nujni okoljski procesi ter biološka diverziteta.«

Middleton (1998, str. 133-143) koncept trajnostnega razvoja definira s pomočjo 3 R: Reduce (zmanjšati), Re-use(ponovno uporabiti) in Recycle (reciklirati).

Koncept trajnostnega razvoja turizma pa predstavi z 10 R: Recognize (spoznati), Refuse (zavrnuti), Replace (nadomestiti), Reduce (zmanjšati), Re-use (ponovno uporabiti), Recycle (reciklirati), Re-engineer (reprojektirati), Re-train (ponovno usposabljanje), Reward (nagrajevati), Re-educate (ponovno izobraževati).nUpoštevanje naštetih 10 R naj bi pripomoglo pri načrtovanju in upravljanju trajnostnega turističnega razvoja.

The Commission on Sustainable Development (CSD) je leta 1999 na svoji sedmi konferenci trajnostni turizem povzelo definiralo kot (v Baumgartner, 2002, str. 4):

»Trajnostni turizem je dolgoročno naravnan ter glede na današnje in prihodnje generacije etično in socialno primeren ter kulturno prilagojen, ekološko nosilno sposoben kakor tudi ekonomsko smiseln in donosen.«

Evropska komisija s sprejetjem Agende za trajnostni in konkurenčni evropski turizem spodbuja vse deležnike k upoštevanju načel za trajnostni in konkurenčni turizem. Z Agendo za trajnostni in konkurenčni evropski turizem pa želi Evropska komisija zagotoviti gospodarsko blaginjo, družbeno pravičnost in kohezijo ter varstvo okolja in kulture (Ministrstvo za gospodarstvo, Direktorat za turizem, 2009, str. 2).

Koncept trajnostnega razvoja turizma je danes tesno povezan s konkurenčnostjo turizma, saj trajnostni turistični razvoj poleg ohranjanja naravnega in kulturnega okolja prinaša tudi gospodarske in družbene učinke.

Kajfež Bogataj (2012) povzame, da mora turizem spoštovati potrebe okolja in lokalnega prebivalstva, zaznamovati pa ga mora dolgoročnost in kakovost in ne nenadzorovana hitra rast. Pomembne so tudi ekonomsko pravično porazdeljene koristi, spoštovanje kulture, ohranjanje ekološkega okolja, ozaveščenost in sodelovanje vseh deležnikov turizma.

1.1.3 Cilji trajnostnega razvoja

Namen trajnostnega turističnega razvoja je dolgoročno ekonomsko delovanje, socialna enakost in upoštevanje človekovih pravic ter varovanje naravnih virov. Za uspešen trajnostni turistični razvoj mora biti med naštetimi stebri trajnostnega razvoja doseženo ravnovesje. Ravnovesje pa mora biti doseženo tudi na ravni destinacije.

Za uspešno in trajnostno delovanje turistične destinacije mora le-ta delovati kot celota. Preplet in sodelovanje med destinacijskimi deležniki je nujno za trajnostno delovanje in zadovoljstvo turistov ter lokalnega prebivalstva (Vodeb, 2010, str. 36).

Inskeep je kot osnovne cilje trajnostnega turizma izpostavil (Inskeep, 1991, str. 460-461):

- Izboljšanje ekoloških in ekonomskih razmer,
- Enakopravnost v razvoju,

- Zvišanje kakovosti življenja v receptivni državi,
- Zagotavljanje zadovoljstva obiskovalcev in
- Vzdrževanje kakovosti okolja v najširšem pomenu.

Za doseganje trajnostnega razvoja turizma na podlagi že predstavljenih štirih stebrih pa UNEP in UNWTO predlagata sledeče smernice in cilje (UNEP in UNWTO, 2005, str. 18-19):

- **EKONOMSKA USPEŠNOST** - na podlagi razumevanja potreb trga ter pričakovanih turistov je potrebno zagotoviti konkurenčnost in sposobnost preživetja turističnih destinacij in podjetij na dolgi rok.
- **LOKALNI RAZVOJ** - razvoj trajnostnega turizma maksimizira koristi za lokalno prebivalstvo; čim večji del turistične potrošnje naj ostane na destinaciji, kakovost življenja lokalnega prebivalstva pa naj se ne prebne viša.
- **KAKOVOST ZAPOSLOTITVE** - s trajnostnim razvojem turizma povečujemo zaposlitvene priložnosti in višamo kakovost delovnih mest (zagotavljanje primerne višine plačila, ustreznih pogojev za delo, enakopravnosti pri zaposlovanju in informiranje ter izobraževanje kadrov).
- **SOCIALNA PRAVIČNOST** - ekonomske in druge koristi turizma na destinaciji naj se pravično porazdelijo med vse lokalne prebivalce, ustrezno naj se vključi tudi socialno ogrožene skupine ljudi. Skozi turizem naj se krepi povezanost med dejavniki na destinaciji tudi z investicijami v »skupno dobro«.
- **ZADOVOLJSTVO OBISKOVALCEV** - zavedati se je potrebno pričakovanih turistov, ki prihajajo na destinacijo, jih poskušati izpolniti ter na koncu izmeriti njihovo zadovoljstvo. Potreben je neprestan nadzor nad kakovostjo storitev ter spremljanje razmerja med kakovostjo in ceno storitve. Trajnostni razvoj mora zagotavljati turistom varno in pozitivno izkušnjo, brez diskriminacije na osnovi spola, rase, invalidnosti ali česa drugega.
- **LOKALNI NADZOR** - vključevanje in krepitev vloge lokalnih prebivalcev v načrtovanje, upravljanje in odločanje o nadaljnjem upravljanju in razvoju turizma v njihovem okolju. Spodbujanje medsebojnega sodelovanja, informiranja in izobraževanja ter učinkovitega sprejemanja rešitev.
- **BLAGOSTANJE SKUPNOSTI** - s premišljenim načrtovanjem in upravljanjem turizma ohranjati in izboljševati kakovost življenja lokalnih prebivalcev.
- **KULTURNO BOGASTVO** - trajnostni turizem se načrtuje in upravlja ob spoštovanju in krepitevi kulturne in zgodovinske dediščine ter tradicije lokalnih prebivalcev.
- **INTEGRITETA KRAJA** – trajnostni turizem ohranja in krepi kakovost in značilnosti krajinske krajine. Trajnostni turizem se načrtuje in razvija ob zagotavljanju primerne načina umeščanja turističnih projektov v lokalno okolje. Preprečevati je potrebno kakršnokoli fizično in vizualno slabšanje okolja.

- BIOTSKA RAZNOVRSTNOST – trajnostni turizem zavaruje in ohranja naravna območja, habitate in prosto živeče rastline in živali ter zmanjšati morebitne negativne vplive.
- UČINKOVITOST VIROV – s trajnostnim turizmom minimaliziramo porabo redkih in neobnovljivih virov pri razvoju in delovanju turizma.
- EKOLOŠKA KAKOVOST – trajnostni turizem stremi k zmanjševanju onesnaženosti zraka, vode in zemlje ter količine odpadkov, ki jih ustvarjajo turistična podjetja in obiskovalci.

1.1.4 Stebri trajnostnega razvoja

Poznavanje stebrov trajnostnega razvoja je potrebno za uspešen trajnostni razvoj destinacije. V literaturi lahko zasledimo štiri glavne stebre, na katerih temelji trajnostni turizem (STO, 2010, str. 9):

- GOSPODARSKI STEBER - predstavlja gospodarsko konkurenčnost, blaginjo na različnih ravneh družbe v vseh gospodarskih dejavnostih. Steber poudarja stroškovno učinkovitost in sposobnost preživetja ter dolgoročnega delovanja gospodarskih dejavnosti.
- OKOLJSKI STEBER - predstavlja in poudarja okoljsko trajnost. Opozarja na ohranjanje in trajnostno upravljanje z viri, še posebej z neobnovljivimi. Spodbuja k zmanjšanju onesnaževanja zraka, vode in zemlje ter količine odpadkov. Okoljski steber opozarja na pomembnost ohranjanja kakovosti naravne dediščine in biodiverzitete.
- DRUŽBENO-KULTURNI STEBER - govori o spoštovanju človekovih pravic in enakih možnostih za celotno družbo. Poudarja pravično porazdelitev koristi z namenom zmanjšanja revščine. Družbeno-kulturni steber opozarja na pomen lokalnih prebivalcev in spodbuja k višanju kakovosti življenja. Spodbuja k spoštljivem ravnanju s kulturno in zgodovinsko dediščino ter tradicijo destinacije.
- PODNEBNI STEBER - opozarja na vplive turizma na podnebje in njegove spremembe ter spodbuja k zmanjšanju negativnih vplivov turizma na podnebje.

UNWTO pa zagovarja koncept trajnostnega turističnega razvoja 3 + 3, le-ta temelji na zgoraj omenjenih prvih treh stebrih (gospodarski, okoljski in družbeno-kulturni steber) poleg tega pa dodaja naslednje tri zahteve trajnostnega razvoja turizma (v Mihalič, 2006, str. 97-98);

- Trajnostni razvoj turizma mora zagotoviti visoko stopnjo zadovoljstva obiskovalcev,
- Trajnostni razvoj turizma ekološko izobražuje in krepi okoljsko odgovornost in zavest obiskovalcev in
- Trajnostni razvoj turizma zahteva sodelovanje političnega vodstva ter participacijo vseh ostalih deležnikov.

1.1.5 Implementacija trajnostnega turističnega razvoja

Implementacija trajnostnega turističnega razvoja pomeni spremljanje veljavnega sistema kazalnikov trajnostnega razvoja.

S poznavanjem in razumevanjem kazalnikov trajnostnega razvoja turizma si lahko destinacija pomaga pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja turizma. S pomočjo kazalnikov trajnostnega razvoja turizma merimo spremembe na področju naravnega, kulturno-socialnega, ekonomskega ter političnega okolja (Mihalič, 2006, str. 100-102).

Pri rednem spremljanju kazalnikov lahko deležniki na destinaciji pripomorejo k sprejemanju učinkovitejših odločitev na vseh ravneh planiranja. Na ta način lahko destinacija pripomore h kredibilni primerjavi s konkurenčnimi državami ali regijami. Poznavanje kazalnikov in apliciranje le-teh na destinacijo pa pripomore tudi pri oblikovanju strategije in strateških ciljev, pravočasnemu ukrepanju ob pojavu morebitnih negativnih vplivov turizma in zmanjšanju morebitnih napačnih odločitev. Poznavanje kazalnikov trajnostnega razvoja je ključno za uspešen trajnostni turistični razvoj destinacije (UNWTO, 2004, str. 9-10).

ECEAT & ECOTRANS (2004) razdeli kazalnike trajnostnega razvoja v štiri skupine (str. 10-12):

- Kazalniki politične uresničljivosti koncepta,
- Okoljski kazalniki,
- Socio-kulturni kazalniki in
- Ekonomski kazalniki.

Pri kazalnikih politične uresničljivosti koncepta trajnostnega razvoja turizma (Tabela 1) je potrebno odgovoriti na ključna vprašanja kot so: ali na ravni destinacije obstaja učinkovit okoljski management in sistem spremljanja ter doseganja ciljev skupne strategije trajnostnega razvoja turizma? Ali turistični razvoj temelji na sodelovanju vseh destinacijskih deležnikov? V sklopu kazalnikov politične uresničljivosti avtorji poudarjajo še kakovost življenja ter redno spremljanje in neprestano višanje kakovosti bivanja na destinaciji.

Tabela 1: Kazalniki politične uresničljivosti koncepta trajnostnega razvoja turizma

Opis kazalnika	Merjenje ter dodatna pojasnila
Lokalne politike za krepitev trajnostnega razvoja turizma	Strategija trajnostnega razvoja turizma Strateški načrt Področja, katera vključuje strateški načrt (socialni in ekonomski vidiki, naravni vir, energetika, odpadki, biotska raznovrstnost, transport)
Sodelovanje vseh deležnikov	Neprestana vključenost vseh destinacijskih deležnikov v oblikovanje, pregled in spremljanje strategije trajnostnega razvoja Število zaposlenih z namenom izvajanja oz. implementacije strategije trajnostnega razvoja
Evalvacija kulturnih privlačnosti	Spomeniki Zaščitene zgradbe UNESCO
Evalvacija naravnih privlačnosti	Zaščitena območja Habitati Natura 2000
Število obratov z eko oznako	Hoteli Restavracije Kampi Ostali turistični obrati
Število plaž z Modro zastavo	

Vir: ECEAT & ECOTRANS, The VISIT Initiative: Tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability, 2004, str. 10, tabela 2.

Kot vse ekonomske aktivnosti, je tudi turizem direktno in indirektno povezan z okoljem. Ker v turizmu pogosto govorimo o sezonskosti se, zaradi visoke koncentracije turistov na destinaciji, pojavijo tudi direktni vpliv na okolje. V času visoke sezone na destinaciji se tako močno poveča poraba energije, vode, obseg proizvedenih odpadkov, onesnaženje zraka itd. V tem primeru govorimo o direktnih, pogosto tudi negativnih vplivih turizma na okolje (ECEAT & ECOTRANS, 2004, str. 8-9).

Pri okoljskih kazalnikih trajnostnega razvoja turizma (Tabela 2) se izpostavljajo vprašanja; kakšno obremenitev na okolje povzročamo s turističnim transportom, kakšna je pozidanost okolja zaradi turistične infrastrukture, kakšna je raba okolja, učinkovitost porabe energije, poraba vodnih virov, kako ravnamo z odpadki in kako lahko vse zgoraj naštetu naredimo okolju prijaznejše. Zaradi izredne povezanosti in soodvisnosti med okoljem in trajnostnim

turizmom so avtorji okoljske kazalnike razdelili v pet podskupin (ECEAT & ECOTRANS, 2004, str. 10-12):

Tabela 2: Okoljski kazalniki uresničljivosti koncepta trajnostnega razvoja turizma

Podskupina okoljskih kazalnikov	Opis kazalnikov
Turistični transport	Odstotek prihodov turistov z okolju prijaznimi prevoznimi sredstvi Število enodnevnih obiskovalcev Lokalna mobilnost
Zmogljivost destinacije, raba okolja, biodiverziteta	Največja možna gostota prebivalstva Število postelj po tipu nastanitvenega obrata Razmerje med zelenimi površinami in pozidanimi deli destinacije Velikost zaščitene območji na destinaciji Razvoj prostočasnih aktivnosti z intenzivnim vključevanjem danih naravnih virov Odstotek naravne obale
Uporaba energije	Odstotek obnovljivih virov v celotni potrošnji energije Poraba energije glede na vrsto turističnega objekta ter preračun na obiskovalca
Uporaba vode	Trajnostna raba vodnih virov Odstotek gospodinjstev in objektov, ki uporablja čistilne naprave za odpadno vodo
Ravnanje z odpadki	Recikliranje odpadkov Odstotek večjih odpadkov na odlagališčih ter odstotek uničenih večjih odpadkov Vodenje mesečne evidence nastalih odpadkov

Vir: ECEAT & ECOTRANS, The VISIT Initiative: Tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability, 2004, str. 10-12, tabela 2.

Koncept trajnostnega razvoja turizma v praksi pa pomeni sprejete odločitve s konkretnimi pozitivnimi posledicami na okolje. Mihalič (2014, str. 462-463) kot pozitivne učinke za okolje izpostavlja varčevanje z energijo, recikliranje oz. ponovna uporaba, zmanjšanje odpadkov in emisij ter izboljšanje kakovosti življenja lokalnega prebivalstva.

V sklopu socialnih in kulturnih kazalnikov trajnostnega turizma (Tabela 3) si moramo odgovoriti na vprašanja o razvoju kakovosti življenja za lokalno prebivalstvo. Kako so

med lokalne prebivalce sprejeti turisti, kakšen je nivo kriminalitete oz. kako varno se počuti lokalno prebivalstvo in turisti? V sklopu socio-kulturnih kazalnikov se sprašujemo tudi o zunanjih vplivih na razvoj destinacije.

Tabela 3: Socio-kulturni kazalniki trajnostnega razvoja turizma

Opis kazalnika	Merjenje ter dodatna pojasnila
Nerezidenčni turistični delavci	Odstotek nerezidenčnih delavcev zaposlenih v turističnem sektorju
Povprečna doba trajanja delovne pogodbe turističnih delavcev	Povprečna doba trajanja delovne pogodbe turističnih delavcev
Odstotek lastništev zemljišč nerezidentov	Odstotek lastništev zemljišč nerezidentov
Podatki o tatvinah, vlomih – varnost	Število zabeleženih tatvin, vlomov
Številčno razmerje med lokalnim prebivalstvom in turisti	Številčno razmerje med lokalnim prebivalstvom in turisti

Vir: ECEAT & ECOTRANS, The VISIT Initiative: Tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability, 2004, str. 12, tabela 2.

Z ekonomskimi kazalniki (Tabela 4) merimo odvisnost gospodarstva od turističnega sektorja in sezonsko nihanje prihodkov z naslova turistične dejavnosti. Utemeljiti želimo tudi ekonomsko upravičenost turističnega sektorja.

Pri načrtovanju razvoja trajnostnega turizma in oblikovanju strategije razvoja destinacije je potrebno s pomočjo zgornjih kazalnikov evalvirati trenutno stanje ter opredeliti cilje. Ključno za trajnostni razvoj je nenehno spremljanje napredka ter nadaljnjo usmerjanje v trajnostni razvoj.

Tabela 4: Ekonomski kazalnik trajnostnega razvoja turizma

Opis kazalnika	Merjenje ter dodatna pojasnila
Sezonsko nihanje zaposlovanja v turističnem sektorju	Vodenje statistike, zaposlovanje v nizki in visoki sezoni glede na celotno zaposlovanje na destinaciji
Doprinos turizma destinacijskemu BDP	Delež BDP z naslova turizma na destinaciji
Sezonsko nihanje zasedenosti namestitvenih kapacitet	Vodenje mesečne statistike
Nastanitvene zmogljivosti	Nastanitvene zmogljivosti preračunane na prebivalca
Povprečna doba bivanja	Spremljanje povprečne dobe bivanja

Vir: ECEAT & ECOTRANS, The VISIT Initiative: Tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability, 2004, str. 12, tabela 2.

1.2 Razvoj turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost (angl.: Community-based tourism - CBT)

Inskeep (1991, str. xi) je že leta 1991 zapisal, da se želja in potreba lokalnega prebivalstva po sodelovanju pri načrtovanju turističnega razvoja ne sme prezreti. Pa vendar lahko še danes zasledimo primere slabe prakse, kjer mnenja, potrebe in želje lokalnega prebivalstva o nadaljnjem razvoju turizma niso upoštevana.

Prihodnost turističnega in splošnega razvoja ruralnih in obmestnih območji je v spremembi načina načrtovanja razvoja. Od sicer že zakoreninjenega načina načrtovanja razvoja »od zgoraj navzdol« (angl.: top-down), kjer razvoj načrtuje in upravlja nacionalna in regionalna raven, je potreben preobrat k načinu načrtovanja razvoja »od spodaj navzgor« (angl.: bottom-up), pri katerem nadaljnji razvoj načrtuje, vodi in evalvira lokalna raven (Murat & Handan, 2012, str. 268-270). Za uspešno doseganje ciljev pa je ključno predvsem učinkovito sodelovanje med vsemi ravnmi in sinergija med destinacijskimi deležniki.

1.2.1 Opredelitev pojma CBT

Termin CBT so od sredine 80ih let obravnavali, definirali in razvijali številni avtorji, vsem definicijam pa je skupno, da CBT temelji na konceptu trajnostnega razvoja turizma, ki vključuje in spodbuja sodelovanje lokalnega prebivalstva. Spodbuja k pravični porazdelitvi finančnih koristi in poudarja pomembnost pravic in odgovornosti lokalnega prebivalstva. CBT torej temelji na konceptu trajnostnega načina razvoja turizma in stremi k neprestanemu višanju kakovosti življenja lokalnega prebivalstva ter spodbuja lokalno prebivalstvo k aktivnemu sodelovanju pri načrtovanju, upravljanju, nadzorovanju in evalvaciji turističnega razvoja ter turističnih projektov. Poudarjen je torej pomen skupnosti, katero slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje kot nekaj kar je sestavljeno iz več ljudi, ki jih družijo in povezujejo skupne lastnosti, potrebe, cilji, in tvori celoto (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 2015). V nalogi poleg izraza skupnost uporabljam še izraz lokalno prebivalstvo, pomen pa ostaja enak zgoraj opredeljenemu.

Izbrane obstoječe definicije pojma CBT so predstavljene v spodnji tabeli (tabela 5).

Tabela 5: Tabela definicij CBT

Avtor	Definicija
Blank, 1989, str. 4	Blank predstavi CBT kot »win-win« situacijo oz. trajnostni razvoj turizma s pozitivnimi rešitvami in rezultati tako za lokalno prebivalstvo kot turiste. CBT je način razvoja turizma, ki s tem, da načrtovanje, upravljanje in vodenje turističnega razvoja ostane znotraj skupnosti, izpolni ekonomske, sociološke in okoljske potrebe ter želje lokalnega prebivalstva.
Murphy, 1985, str. 166, 171	Murphy predstavi CBT kot partnerstvo med lokalnim prebivalstvom in drugimi deležniki na destinaciji in poudarja, da naj se turizem razvija s poudarkom na koristih za lokalno prebivalstvo.
UNWTO, 2015	UNWTO definira CBT kot razvoj turizma, ki temelji na konceptu trajnostnega razvoja primeren predvsem za turistični razvoj ruralnih in obmestnih območji, kjer so lokalni prebivalci tisti, ki upravljajo in nadzorujejo turistični razvoj. Za turiste pa je glavna atrakcija oz. izkušnja vpogled v tradicionalno življenje; običaje, kulturo, kulinariko in obrede lokalnega prebivalstva. CBT je tako lahko vodilo pri razvoju turizma, ki temelji na naravnem okolju ali pri razvoju kulturnega, avanturističnega, podeželskega ali drugih oblik turizma.
Wearing & McDonald 2002, str. 191	Avtorja poudarita, da je za CBT značilen preplet odnosov med lokalnim prebivalstvom in turistom, ki med svojim bivanjem ali obiskom destinacije oz. skupnosti postane enak tamkajšnjemu prebivalstvu. Turisti in njihove potrebe v primeru razvoja turizma po konceptu CBT zato niso v ospredju pač pa so povsem enakovredni lokalnemu prebivalstvu. Lokalno prebivalstvo mora zato za tovrstni način razvoja trajnostnega turizma idejo o razvoju turizma popolnoma podpirati in si tega želeli.
WenJun, 2005, str. 133	CBT temelji na konceptu trajnosti, ki zagotavlja sodelovanje lokalnega prebivalstva pri sprejemanju odločitev o nadaljnjem razvoju turizma in zagotavlja lokalnemu prebivalstvu, da ohrani svoje vrednote in način življenja.

Vir: U. Blank, *The Community Tourism: Industry Imperative: The Necessity, The Opportunities, Its Potential*, 1989, str. 4; E. P. Murphy, *Tourism: A Community Approach*, 1985, str. 166, 171; UNWTO, *Rural and Community-based tourism*, 2015; S. Wearing & . McDonald, *The Development of Community-based Tourism: Re-thinking the Relationship Between Tour Operators and Development Agents as Intermediaries in Rural and Isolated Area Communities*, 2002, str. 191; WenJun, *Community decisionmaking Participation in Development*, 2005, str. 133.

1.2.2 Cilji CBT

CBT je ustrezen način za implementacijo trajnostnega razvoja turizma na lokalni ravni, njegov cilj pa je ustvarjanje ekonomskih, socialnih in kulturnih koristi za lokalno skupnost (Johnson, 2010, str. 150). Tudi Moscardo kot glavni cilj CBT izpostavi povečanje koristi za lokalno prebivalstvo ter kakovosten proces trajnostnega turističnega razvoja za ruralne in periferne destinacije (Moscardo, 2008, ix). Vsi obravnavani avtorji pa kot poglobljen cilj implementacije CBT izpostavijo aktivno in učinkovito sodelovanje med destinacijskimi deležniki, ki vodi do trajnostne, celovite in kakovostne turistične ponudbe.

Načrtovanje turističnega razvoja je običajno v rokah javnih ali zasebnih vodilnih turističnih podjetij. Lokalno prebivalstvo, ki je s turizmom pravzaprav najbolj povezano pa pri njegovem nadaljnjem razvoju mnogokrat nima možnosti soodločanja. Mnenja, kritike, opažanja ali ideje lokalnega prebivalstva so večkrat preslišane in neupoštevane. Prav nasprotno pa velja pri implementaciji CBT. Blackstock (2005, str. 39) zapiše, da je proučevanje odnosa lokalnega prebivalstva do turizma in njegovega nadaljnjega razvoja prav jedro analize CBT.

UNWTO v povezavi z razvojem trajnostnega turizma in lokalnim prebivalstvom poudarja participativni pristop pri načrtovanju razvoja turizma na destinaciji. Z aktivnim sodelovanjem pri načrtovanju razvoja turizma, ter s sodelovanjem v vseh nadaljnjih razvojnih fazah, naj bi lokalno prebivalstvo in vsi ostali deležniki razvili predvsem vrednote kot so razumevanje direktnih in indirektnih vplivov turizma, odgovornost za trajnostni razvoj turizma, znanje in zavedanje o destinacijski in individualni problematiki. UNWTO neprestano in aktivno sodelovanje lokalnega prebivalstva ocenjuje kot ključno za doseganje trajnostnega razvoja turizma na destinaciji (UNWTO, 2004, str. 83-84). Ključna rezultata participativnega pristopa pri načrtovanju razvoja trajnostnega turizma sta torej med deležniki sprejeta odgovornost za trajnostni razvoj turizma ter zavedanje o možnih negativnih posledicah razvoja turizma.

CBT temelji na neprestanem sodelovanju med destinacijskimi deležniki. Odgovornost načrtovanja, vodenja, nadzora in ocenjevanja turizma pa v primeru CBT postane naloga lokalnega prebivalstva. Z vključevanjem lokalnega prebivalstva v proces načrtovanja in spremljanja razvoja turizma se lokalno prebivalstvo izobražuje in hkrati predstavi svoje mnenje, želje, potrebe in morebitne zadržke k nadaljnjemu turističnemu razvoju (Tosun, 2000, str. 615).

Ogorelc (2009, str. 376) ugotavlja, da sodelovanje lokalnega prebivalstva v začetnih razvojnih fazah turizma; tj v fazi načrtovanja in implementacije turizma na destinaciji, pozitivno vpliva na odnos lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoj turizma. Aktivno sodelovanje lokalnega prebivalstva v začetnih razvojnih fazah pomeni večje možnosti za kasnejše ustvarjanje ekonomskih koristi, kar pa ne velja v primeru pasivnega sodelovanja

lokalnega prebivalstva. Aktivno sodelovanje lokalnega prebivalstva pri načrtovanju in vodenju razvoja turizma na destinaciji vodi do (Ogorelc, 2009, str. 376):

- Novih iniciativ pri razvoju trajnostnega turizma,
- Širjenja zavedanja in razumevanja koncepta trajnostnega razvoja turizma med lokalnim prebivalstvom,
- Širjenja pripadnosti in ponosa med lokalnim prebivalstvom,
- Širjenja pozitivnega in iskrenega odnosa ob sprejemanju turistov,
- Želje po podjetništvu in
- Doseženih zastavljenih ekonomskih in socialnih ciljev.

CBT temelji na konceptu trajnostnega razvoja turizma, zato je načrtovanje, implementacija in evalvacija tovrstnega načina razvoja turizma dolgoročna. Vrednote kot so odgovornost, pripadnost, zavedanje in informiranost o tovrstnemu načinu trajnostnega razvoja turizma se med deležniki razvijajo in krepijo skozi celoten proces razvoja in implementacije CBT na destinaciji (UNWTO, 2004, str. 83).

Za uspešno implementacijo tovrstnega načina razvoja turizma je ključni del oblikovanje in sprejetje celovite razvojne vizije za prihodnost, le-ta pa mora biti oblikovana in sprejeta na podlagi aktivnega sodelovanja vseh destinacijskih deležnikov (Ogorelc et al., 2013, str. 26). Kot izredno pomembno za uspešen trajnostni razvoj turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost poudarja skupno vizijo razvoja tudi Josef Ober, pobudnik uspešnega regionalnega razvoja Avstrijskega Vulkanlanda (Brečko, 2014).

V sklopu načrtovanja razvoja CBT velja omeniti še oblikovanje in sprejetje skupne strategije razvoja. Dr. Tanja Lešnik Štuhec v krajšem intervjuju poudarja, da je pri oblikovanju strategije razvoja občine ključno sodelovanje lokalnega prebivalstva. Le na ta način bo strategija razvoja občine delo lokalnega prebivalstva in se bo le-to s strategijo poenotilo, strategija pa bo tako kasneje tudi uspešno implementirana. Dr. Tanja Lešnik Štuhec je vodila oblikovanje številnih strategij razvoja slovenskih občin, poudarja pa, da je za kakovostno strategijo razvoja nujno aktivno sodelovanje lokalnega prebivalstva pri načrtovanju, oblikovanju in implementaciji strategije.

1.2.3 Modeli razvoja in implementacije CBT

Moscardo (2008, str. 5-10) ugotavlja, da je nepoznavanje splošnih dejstev o turističnem razvoju med destinacijskimi deležniki pogosto glavni razlog za neuspešen razvoj trajnostnega turizma. Predvsem v državah v razvoju pa je neinformiranost lokalnega prebivalstva pogosto izkoriščena kot razlog, da lokalno prebivalstvo pri načrtovanju in upravljanju razvoja turizma preprosto ne more sodelovati. Zato Moscardo (2008) kot predpogoj za implementacijo CBT izpostavlja izobraževanje in informiranje lokalnega

prebivalstva ter ostalih deležnikov (angl.: community capacity). Hkrati pa poudarja, naj bo informiranje in izobraževanje na destinaciji kontinuiran proces s katerim naj bi destinacijski deležniki razvili:

- Sposobnost definiranja problemov in predlaganja možnih rešitev,
- Sposobnost kritične evalvacije projektov,
- Sposobnost vodenja in podjetništva,
- Specifična znanja in vodstvene sposobnosti za ciljna področja,
- Sposobnost mreženja in spodbujanje kohezivnosti skupnosti,
- Poslovna partnerstva z zunanjimi organizacijami in
- Motiviranost in samozavest.

Za uspešno implementacijo CBT so torej ključni naslednji faktorji (Kontogeorgopoulos, Churyen & Duangsaeng, 2014, str. 108; Moscardo, 2008, str. xi; Yates, Stein & Wyman, 2010, str. 215):

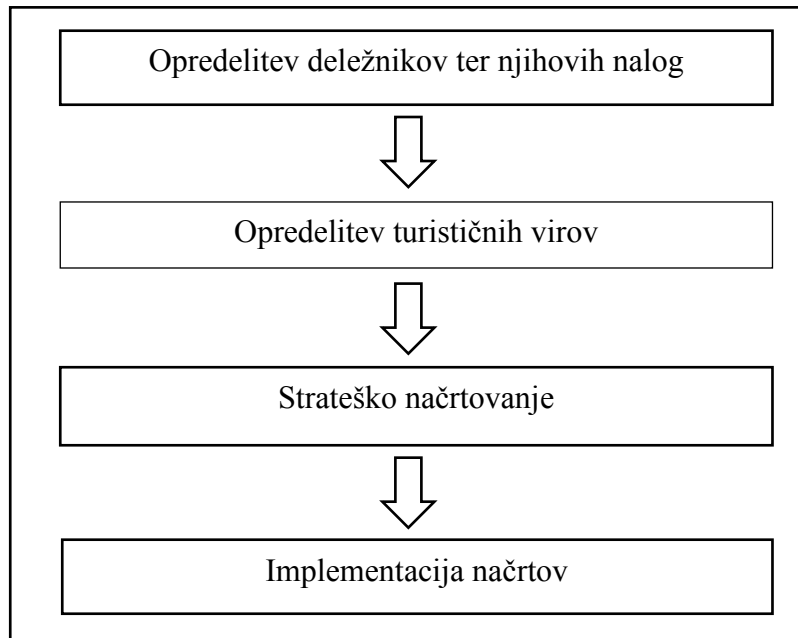
- Informiranost lokalnega prebivalstva,
- Identifikacija pobudnikov in vodji turističnega razvoja,
- Močni individualni pobudniki in vodje razvoja znotraj skupnosti,
- Sodelovanje in skupno načrtovanje ter strateška usmeritev v nadaljnji razvoj,
- Podpora in spodbujanje lokalnih podjetnikov k nadaljnjemu razvoju,
- Prisotnost in sodelovanje nevladnih organizacij,
- Močna podpora in sodelovanje vladnih organizacij,
- Učinkovita partnerstva za celovit razvoj ob ohranjanju okolja in
- Krepitev in spodbujanje vlog žensk v turistični panogi.

Asker et al. (2010, str. 9) v svojem praktičnem priročniku o CBT poudarjajo specifičnost vsake destinacije. Vsaka lokalna skupnost ima svoje okoljske, socio-kulturne, politične in ekonomske karakteristike, katerim se mora način implementacije in razvoj CBT prilagoditi. Kot ključne korake pred implementacijo pa izpostavljajo sodelovanje in angažiranost lokalnega prebivalstva, ki naj jasno definira kaj si želi doseči z implementacijo CBT, kakšni so njihovi razvojni cilji ter kaj so pripravljene sprejeti, da bi zastavljene cilje tudi dosegli.

Moscardo (2008, str. 10-11) predstavi klasični model razvoja in implementacije CBT (Slika 1) ki predpostavlja, da je na destinaciji že izbrana oblika turizma, katero želijo deležniki implementirati na destinacijo. Ključni koraki v klasičnem modelu razvoja CBT so identifikacija destinacijskih deležnikov in njihovih vlog ter diskusija in posvetovanje o možnih načinih implementacije in razvoja destinacije. Klasični model razvoja CBT vključuje še identifikacijo virov ter korak strateškega načrtovanja. Čeprav model v enem

od korakov vključuje tudi analizo naravnega, socio-kulturnega in ekonomskega okolja, pa ne poudarja kritične analize in oblikovanja konstruktivnih predlogov o nadaljnjem razvoju.

Slika 1: Klasični model razvoja CBT

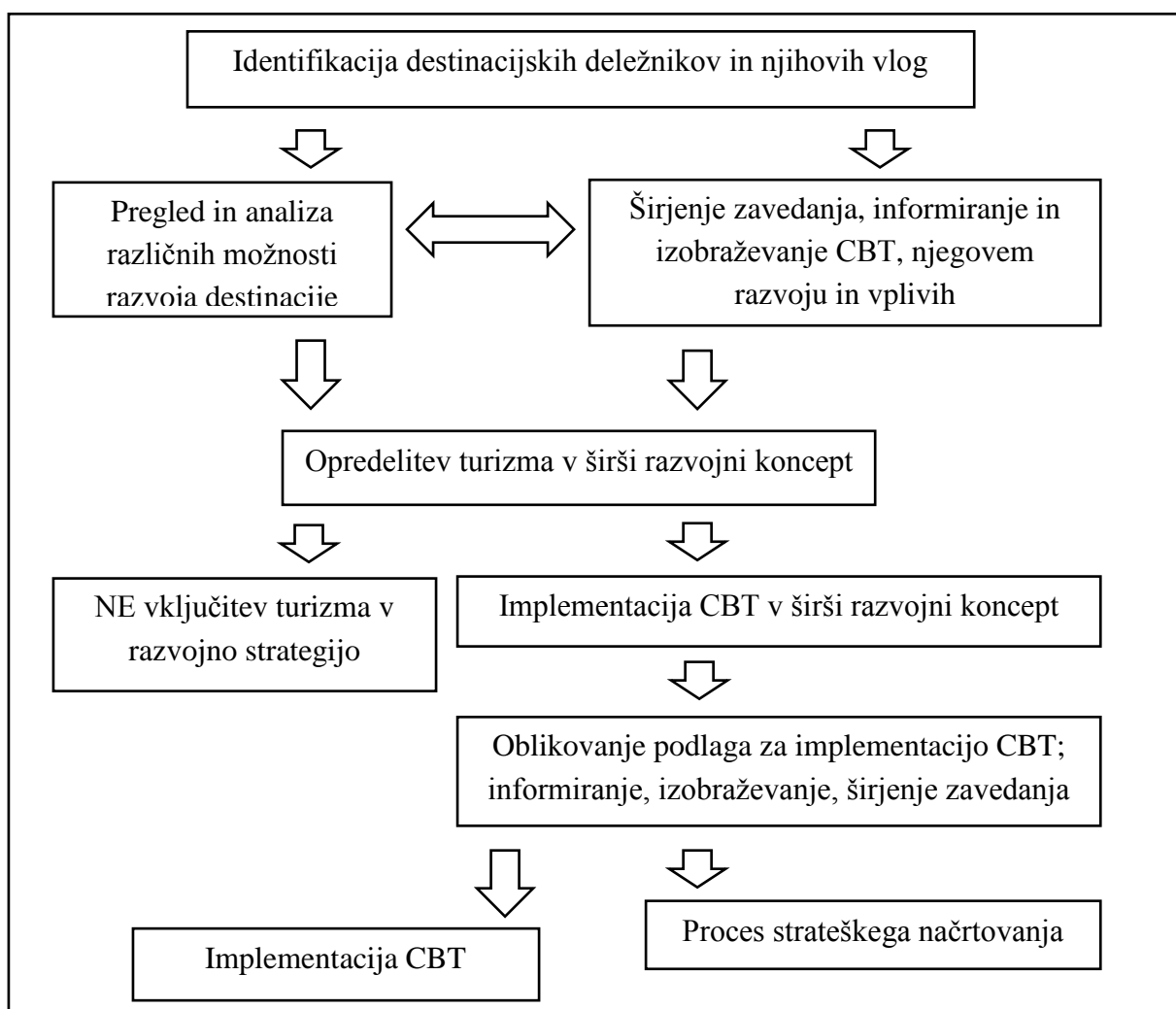

Vir: G. Moscardo, Building community capacity for tourism development, 2008, str. 11.

Zaradi pomanjkljivosti klasičnega modela Moscardo predlaga razširjeni model razvoja in implementacije CBT (Slika 2). Moscardo pred implementacijo CBT na destinaciji priporoča skrbno načrtovano fazo priprav na razvoj in implementacijo. Razširjeni model načrtuje implementacijo s poudarkom na teoriji o razvoju skupnosti in koristih za lokalno prebivalstvo. V razširjenem modelu je poudarjena tudi pomembnost faze kritične analize in ocene razvoja turizma, analiza prednosti in slabosti ter primerjava z drugimi panogami v razvoju. Razširjeni model načrtovanja razvoja CBT dopušča možnost, da se lokalno prebivalstvo na podlagi rezultatov analize prednosti in slabosti implementacije CBT odloči, da turizma sploh ne bodo implementirali. Po sprejeti odločitvi o implementaciji CBT pa sledi faza oblikovanja strategije razvoja ter implementacija CBT v sodelovanju in skupnem delovanju vseh destinacijskih deležnikov.

Moscardo, kot drugi avtorji, opozarja še, da je po implementaciji CBT ključna ohranitev nadzora in upravljanja nadaljnjega razvoja CBT (Moscardo, 2008, str. 11-12).

Slika 2: Razširjeni model razvoja CBT

Vir: G. Moscardo, *Building community capacity for tourism development*, 2008, str. 11.

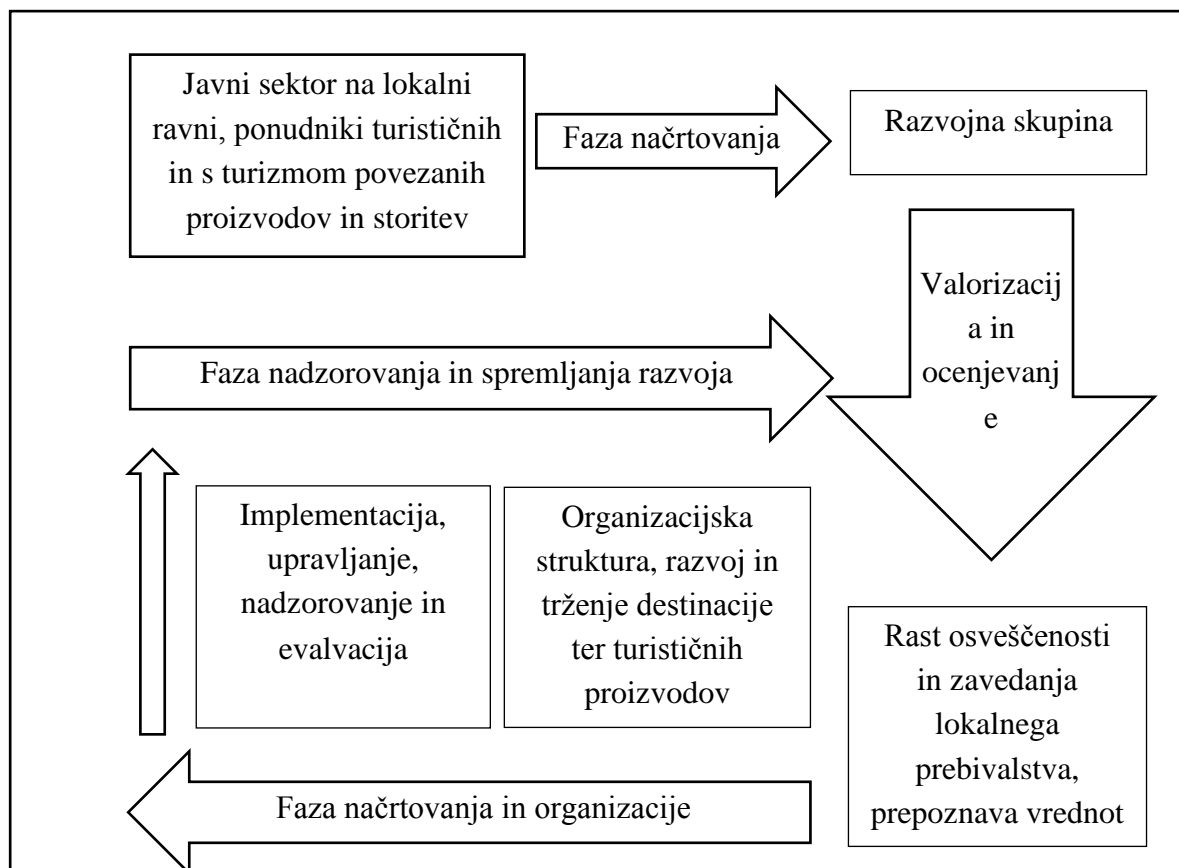
V nadaljevanju predstavljam model razvoja CBT, avtorjev Reid, Fuller, Haywood in Bryden (Slika 3). Avtorji modela poudarjajo odločilno vlogo vodstvene skupine oz. pobudnikov razvoja turizma, ki so pogosto lastniki lokalnih in tujih turističnih in s turizmom povezanih podjetij. Le-ti namreč v sodelovanju z javnim sektorjem na lokalni ravni poskrbijo za organizacijo in izvedbo delavnic, na katerih v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom oblikujejo ter sprejmejo razvojni načrt, vizijo ter želene cilje.

Sledi faza evalvacije oblikovanega razvojnega načrta ter informiranje in izobraževanje različnih ciljnih skupin lokalnega prebivalstva. Namen te faze je pridobiti povratne informacije; mnenja, kritike, opažanja in hotenja lokalnega prebivalstva o nadaljnjem turističnem razvoju. Po sprejetih zaključkih in informiranju lokalnega prebivalstva se razvojni načrt dokončno potrdi.

V sodelovanju predstavnikov vseh destinacijskih deležnikov sledi določitev organizacijske strukture, katere naloga je, da spremlja izvedbo sprejetega razvojnega načrta. Odgovornost izvedbe, upravljanja in nadzora pa ostaja v rokah lokalnega prebivalstva.

Pri načrtovanju in implementaciji CBT je ključno aktivno sodelovanje lokalnega prebivalstva v vseh razvojnih fazah. V fazi načrtovanja razvoja turizma pa mora lokalno prebivalstvo čim bolj izčrpno predstaviti svoja opažanja, mnenja in interese za nadaljnji razvoj turizma (Reid, Fuller, Haywood & Bryden, 1993, v Reid, Mair & George, 2004, str. 625-626).

Slika 3: Model načrtovanja razvoja in implementacije CBT

Vir: D. Reid, A. Fuller, K. Haywood & J. Bryden, 1993 v G. D. Reid, H. Mair & W. George, Community tourism planning. A self-Assessment Instrument, 2004, str. 625-626.

Po implementiranem CBT je pomembno, da destinacijski deležniki nadaljujejo z upravljanjem, evalviranjem in spremljanjem nadaljnjega razvoja destinacije. V kolikor je bil CBT pravilno in uspešno implementiran pa mora destinacija zadostiti sledeče kriterije (Moscardo, 2008, str. 65):

- Koristi implementiranega CBT so enakomerno porazdeljene med celotno destinacijsko skupnost,

- Naravno okolje in viri so zaščiteni,
- Edinstvenost ponudbe ohranja turistično destinacijo,
- Ustvarjena so močna in zanesljiva partnerstva znotraj in navzven destinacije,
- Skrbno in kakovostno upravljanje turističnega razvoja in
- V razvojni proces implementacije je vključena celotna skupnost.

1.2.4 Metode za analizo odnosa lokalnega prebivalstva do razvoja turizma

Turistični razvoj je odvisen od mnenja in odnosa lokalnega prebivalstva do turizma in njegovega nadaljnjega razvoja, zato je razumevanje vplivov turizma na lokalno prebivalstvo pomembno raziskovalno vprašanje in ključno za nadaljnji razvoj turizma (Ogorelc, 2009, str. 374).

Nezadovoljstvo in negativno mnenje med lokalnim prebivalstvom o turizmu in omejeno ali celo onemogočeno sodelovanje lokalnega prebivalstva pri načrtovanju razvoja, spremljanju ter upravljanju turizma na destinaciji, lahko vodi do nezadovoljstva med turisti in navsezadnje do zmanjšanja števila prihodov turistov (Potts, Harrill, 1998, str. 134).

Lokalno prebivalstvo vplive turizma razume različno, razumevanje heterogenega dojemanja vplivov turizma lokalnega prebivalstva pa bo doprineslo k učinkovitejšemu vodenju in upravljanju turizma ter posledično zmanjšanju negativnih vplivov (Ogorelc, 2009, str. 376).

V nadaljevanju predstavljam metode oz. orodja za temeljito analizo odnosa lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoja turizma.

Avtorji na podlagi raziskave med več ruralnimi lokalnimi skupnostmi v Kanadi predstavljajo CTAI kot participativno metodo s katero spodbujamo sodelovanje lokalnega prebivalstva in spremljamo njihov odnos do razvoja turizma. CTAI spodbuja dialog in komunikacijo med destinacijskimi deležniki ter spremlja pripravljenost in željo lokalnega prebivalstva po nadaljnjem turističnem in splošnem razvoju. S pomočjo metode CTAI pridobimo začetne informacije o stopnji razvitosti turizma ter organizacijski strukturi in spodbudimo k začetnemu dialogu o nadaljnjem razvoju kraja oz. destinacije. Z obravnavano metodo želimo ugotoviti podobnosti in razhajanja mnenj lokalnega prebivalstva, razumevanje vplivov turizma ter pripravljenost in željo lokalnega prebivalstva po sodelovanju pri načrtovanju turističnega razvoja (Reid, G., D., Mair, H. & George, W., 2004, str. 626-629).

Metodo samoocenjevanja in spodbujanja dialoga uporabljamo skozi celoten proces načrtovanja in implementacije CBT, izvajamo jo s pomočjo anketnega vprašalnika (Priloga 2). Z omenjenim anketnim vprašalnikom lahko spremljamo tudi spremembe v odnosu lokalnega prebivalstva do razvoja turizma (Reid, G., D., Mair, H. & George, W., 2004, str. 633-635).

Avtorji opažajo, da lokalno prebivalstvo po vzpostavljenem dialogu in apliciranemu CTAI bolj odprto razmišlja o implementaciji CBT. Lokalno prebivalstvo se zaveda tudi negativnih vplivov razvoja turizma ter sprejema različna mnenja ostalih deležnikov. Avtorji so z raziskavo ugotovili, da si lokalno prebivalstvo po vzpostavljenem dialogu in apliciranemu CTAI želi aktivnejšega sodelovanja pri načrtovanju razvoja turizma, se zaveda pomembnosti vprašanja o kakovosti bivanja in pri tem odkriva povezavo z razvojem turizma.

Prvi vzpostavljen dialog in spodbuda k nadaljnji komunikaciji prispeva k razumevanju različnih mnenj med destinacijskimi deležniki, spodbuja k sodelovanju, skupnemu oblikovanju strategije razvoja turizma in vizije.

Avtorji CTAI opozarjajo na individuuum vsake destinacije in lokalnega prebivalstva, zato je potrebno metodo in anketni vprašalnik prilagoditi potrebam in stopnji razvitosti obravnavane destinacije (Reid, G., D., Mair, H. & George, W., 2004, str. 636-637).

Choi in Sirakaya (2006, str. 1278-1284) v svojem članku predstavljata kazalnike CBT kot instrument za nadzor nad načrtovanjem, vodenjem in evalvacijo razvoja CBT. V procesu načrtovanja razvoja turizma opozarjata na zadnja dva koraka, to sta nadzor in merjenje razvoja CBT. Avtorja predstavljata kazalnike, s katerimi si lahko destinacija pomaga pri inventarizaciji in evalvaciji potrebnih virov za učinkovit razvoj. Nadalje pa predstavita še ekonomske, družbene, kulturne, ekološke, politične in tehnološke kazalnike, s katerimi lahko na destinaciji merimo vplive razvoja turizma na lokalne prebivalce.

Avtorja predstavljata ključne kazalnike v dveh skupinah (Priloga 3):

- Kazalniki merjenja vpliva turizma na lokalno skupnost in
- Kazalniki inventarizacije in evalvacije virov.

UNWTO (2004, str. 56) opozarja, da je zadovoljstvo lokalnega prebivalstva z razvojem turizma ključno za njegov trajnostni razvoj. V primeru skrajno negativnega mnenja lokalnega prebivalstva o turizmu in njegovem nadaljnjem razvoju lahko le-to vodi celo do zavračanja turistov od obiska destinacije. Zato je za uspešen trajnostni razvoj CBT ključno redno spremljanje zadovoljstva lokalnega prebivalstva in vzdrževanja pozitivnega odnosa med vsemi deležniki in turisti na destinaciji. Moscardo opozarja, da se v praksi odločitve o strateškem razvoju turizma in implementaciji CBT pogosto sprejemajo prepozno - šele po tem, ko se destinacija že sooča s številnimi negativnimi vplivi turizma in nezadovoljstvom lokalnega prebivalstva (Moscardo, 2008, str. ix-2, 16-17). UNWTO kot najučinkovitejšo metodo spremljanja zadovoljstva lokalnega prebivalstva s turizmom predlaga enkrat letno izveden anketni vprašalnik (Priloga 4). Pri zbiranju tovrstnih informacij pa si lahko pomagamo tudi s fokusnimi skupinami in intervjuji z lokalnimi oblastmi.

UNWTO (2004, str. 495) opozarja naj se anketni vprašalnik spremljanja zadovoljstva lokalnega prebivalstva prilagodi potrebam posamezne destinacije ter aktualni problematiki. Avtorji poudarjajo še, da predolgi anketni vprašalniki lokalnemu prebivalstvu pogosto predstavljajo breme in posledično pomenijo nižjo stopnjo odgovora.

Anketni vprašalnik (Priloga 4) izveden med lokalnim prebivalstvom je neposredni način zbiranja povratnih informacij o stopnji zadovoljstva lokalnega prebivalstva s turizmom. Izjemno pomembno pa je tudi redno spremljanje pritožb lokalnega prebivalstva, kot posrednega načina spremljanja zadovoljstva lokalnega prebivalstva s turizmom. Pritožbe so prvi znak nezadovoljstva in nastale težave, katero lahko ob hitrem in pravilnem ukrepanju uspešno in hitro odpravimo UNWTO (2004, str. 56-57).

Podlaga za analizo vplivov turizma na lokalno prebivalstvo je tudi teorija socialne izmenjave. Temeljna hipoteza obravnavane teorije je, da lokalno prebivalstvo, ki ima zaradi turizma določene ekonomske koristi podpira nadaljnji razvoj turizma bolj, kot ga podpira lokalno prebivalstvo, ki zaradi turizma nima nikakršnih direktnih pozitivnih vplivov ali koristi. Avtorji v strokovni literaturi ugotavljajo, da se strinjanje lokalnega prebivalstva o nadaljnjem razvoju turizma veča z njegovo ekonomsko odvisnostjo od turizma. Lokalno prebivalstvo ima pozitivno mnenje o turizmu in njegovem nadaljnjem razvoju v primeru pravične izmenjave med lokalnim prebivalstvom in turizmom oz. turisti. V primeru pozitivnega vpliva izmenjave na lokalno prebivalstvo, le-to ob nadaljnjih srečanjih s turizmom in turisti reagira bolj pozitivno, kot bi v primeru nepravične izmenjave. Kar velja tudi v primeru morebitnih negativnih posledic turizma; lokalno prebivalstvo se bo v primeru pravične izmenjave lažje soočalo tudi z negativnimi posledicami kot so gneča, povečano število turistov in podobno (Ogorelc et al., 2013, str. 28-30).

In prav dojemanje elementov socialne izmenjave vpliva na odnos lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoja turizma. Lokalno prebivalstvo ocenjuje turizem in se odloča o njegovem nadaljnjem razvoju na podlagi pričakovanih oz. ocenjenih koristih in nastalih stroškov zaradi turizma.

Pri analizi vplivov turizma na lokalno prebivalstvo je potrebno upoštevati naslednje elemente (Ogorelc et al., 2013, str. 29):

- Razvitost lokalnega gospodarstva,
- Ekonomska odvisnost lokalnega prebivalstva od turizma,
- Poznavanje turizma in njegovih vplivov,
- Oddaljenost turističnih atrakcij,
- Pripadnost lokalnega prebivalstva kraju in
- Prostorski dejavnik; urbano ali ruralno okolje.

1.2.5 Prednosti implementacije CBT

Eno od ključnih vprašanj na katero želim z magistrsko nalogo odgovoriti je na kakšen način izboljšati proces turističnega razvoja in spodbuditi k pozitivnim vplivom turizma ter hkrati minimizirati negativne vplive na lokalno prebivalstvo. S poznavanjem možnih negativnih vplivov in razlogov za njihov pojav lahko pripomoremo k zmanjšanju negativnih in spodbudimo k pozitivnim vplivom turizma.

Najpogosteje omenjeni negativni vplivi turizma na lokalno prebivalstvo in destinacijo kot celoto so (Mihalič, 2006, str. 46-63; Reid, Mair, George, 2004, str. 624-625; UNWTO, 2004, str. 64-65):

- Uničevanje avtohtone kulture, vrednot, tradicije in običajev lokalnega prebivalstva s standardizacijo in komercializacijo,
- Vse večja ekonomska odvisnost destinacije od turizma,
- Zastoji in gneče zaradi (pre)velikega števila turistov,
- Višanje življenjskih stroškov in cen splošnih dobrin, rast cen nepremičnin,
- Izčrpavanje naravnih virov; okolja, vodnih virov in hrane,
- Onesnaženost in problematika povečanega obsega odpadkov,
- Onesnaževanje okolja s hrupom,
- Arhitekturno neustrezna turistična infrastruktura,
- Zaradi turistične infrastrukture porušeni ekosistemi,
- Spremembe v načinu življenja divjih živali,
- Porast kriminala in pojav organiziranega kriminala,
- Pojav prostitucije,
- Porast števila igralnih salonov in kazinojev,
- Pojav konfliktov, napetosti in stresa med lokalnim prebivalstvom,
- Pojav nezaupanja med lokalnim prebivalstvom in
- Sezonskost.

S pravilnim načrtovanjem razvoja in implementacije CBT se lahko izognemo številnim možnim negativnim vplivom turizma. Da bi zgoraj naštetih negativnih vplivov turizma omejili, pa strokovnjaki predlagajo razvoj alternativnih oblik turizma (Moscardo, 2008, str. 4).

Implementacija CBT pomeni za lokalno prebivalstvo in destinacijo kot celoto omejitev zgoraj naštetih negativnih vplivov ter, ob pravilnem načrtovanju in upravljanju CBT, popolno preprečitev nadaljnjih negativnih vplivov. CBT poskuša identificirati morebitne težave, jih rešiti in odpraviti še preden bi le-te negativno vplivale na lokalno prebivalstvo, ostale destinacijske deležnike ali turistično panogo (Blackstock, 2005, str. 41).

Ob ustrezni implementaciji CBT prihaja na destinaciji do naslednjih pozitivnih vplivov (Choi & Sirakaya, 2006, str. 1275; Moscardo 2008, str. 62; Simpson, 2008, str. 3; UNWTO, 2006, str 9-10):

- Višja kakovost življenja lokalnega prebivalstva,
- CBT spodbuja inovativnost in kreativnost lokalnega prebivalstva,
- CBT ustvarja kakovosten, svež in pozitiven življenjski prostor,
- Informiranje in izobraževanje lokalnega prebivalstva na področju trajnostnega razvoja turizma,
- Ohranjanje naravnega okolja,
- Ohranjanje lokalne kulturne in zgodovinske dediščine,
- Večja povezanost, samozavest in ponos med lokalnim prebivalstvom,
- Nadgradnja turistične infrastrukture v skladu z okoljem,
- Višji nivo kakovosti storitvene turistične ponudbe,
- Večje zadovoljstvo turistov,
- Višja kakovost celostne izkušnje ob obisku destinacije za turiste,
- Trženje, promocija in marketing na ravni destinacije,
- Ugled destinacije kot celote,
- Pozitivni ekonomski učinki za lokalno prebivalstvo in nova, s turizmom direktno in indirektno povezana, delovna mesta,
- Pravičnejša porazdelitev koristi med vse deležnike na destinaciji,
- Ustvarjanje dolgoročnih partnerstev na destinaciji,
- Razvoj kraja – velja predvsem za ruralna območja,
- Zmanjševanje revščine – velja predvsem za kraje v tretjih državah in
- Višja stopnja varnosti in zaupanja med lokalnim prebivalstvom in turisti.

Ključna prednost CBT je torej trajnostni način razvoja turizma s poudarkom na koristih za lokalno prebivalstvo in avtohtoni, pristni ter kakovostni turizem za obiskovalce in turiste.

1.2.6 Kritike CBT

Kljub številnim prednostim implementacije turizma na destinaciji po načelih CBT pa v strokovni literaturi zasledimo tudi kritike tovrstnega načina razvoja turizma.

Številni avtorji kot glavno pomanjkljivost CBT izpostavljajo odstopanje CBT od etosa skupnosti. CBT pogosto predpostavlja popolno homogenost lokalne skupnosti in ne upošteva možnosti navzkrižnih interesov, nestrinjanj in konkurence oz. tekmovalnosti znotraj skupnosti. Prav tako ne predvidi možnosti zunanjih vplivov na lokalno prebivalstvo pri vodenju in upravljanju turističnega razvoja. Če naj bi bil glavni cilj CBT ustvarjanje koristi za lokalno prebivalstvo, temu oporeka več avtorjev. Resnični namen CBT, pod pretvezo ustvarjanja koristi za lokalno prebivalstvo, naj bi bil na prvem mestu zagotoviti

dolgoročno in uspešno ekonomsko poslovanje, šele nato sledi okolju prijazno in lokalnemu prebivalstvu koristno ustvarjanje turizma.

Med kritike CBT avtorji naštevajo še nizko stopnjo ekonomske upravičenosti tovrstnega načina razvoja turizma, številne operativne in strukturne ovire, relativno majhno število primerov uspešne implementacije CBT iz prakse in izkoriščanje CBT v namen lažne politične propagande. Blackstock celo zapiše, da je trenutni koncept CBT naiven in nerealističen.

Ključne prednosti CBT so opažene predvsem v načinu načrtovanja in implementacije turizma, med tem ko je manj prednosti opaženih med rezultati implementiranega CBT (Blackstock, 2005, str. 40, 45; Gascon, 2013, str. 717; Moscardo, 2008, str. 5; Salzar, 2012, str. 12-13; Tosun, 2000, str. 614).

CBT kljub morebitnim pomanjkljivostim ostaja edini način razvoja turizma, ki zagotavlja sodelovanje lokalnega prebivalstva pri sprejemanju odločitev o nadaljnjem razvoju turizma. Na ta način trajnostnega razvoja turizma lahko zagotovimo lokalnemu prebivalstvu, da ohrani svoje vrednote in način življenja (WenJun, 2005, str. 133).

2 ANALIZA TURISTIČNE PONUDBE OBČINE DOBREPOLJE

V nadaljevanju predstavljam občino Dobropolje, njene značilnosti in posebnosti, njeno naravno in kulturno dediščino ter analiziram vpetost njenih značilnosti v celovito turistično ponudbo. V nadaljevanju ugotavljam kako, če sploh, je v načrtovanje turističnega razvoja vključeno lokalno prebivalstvo in kakšne so možnosti za nadaljnji razvoj turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost.

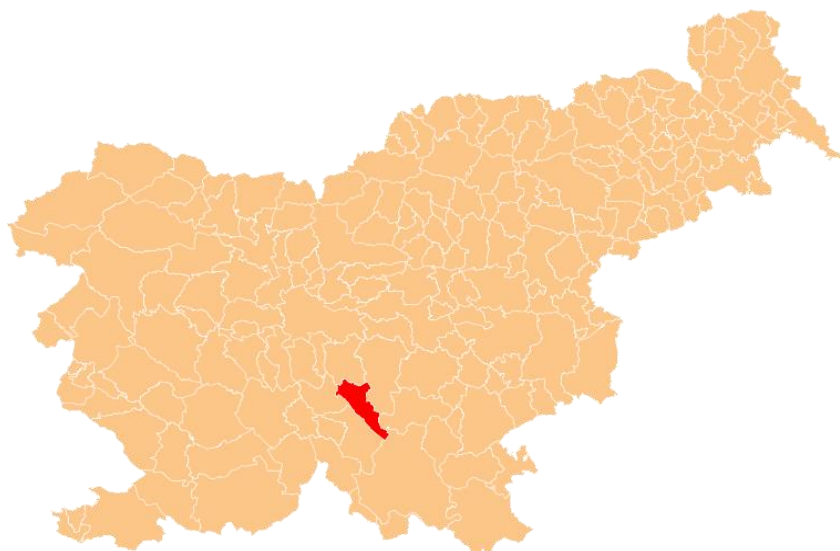
2.1 Naravno geografski oris občine

Zgodovina občine sega v leto 1260 ko je bila na ozemlju današnje občine ustanovljena župnija Dobropolje. Danes ima občina 24 naselji, dokončno ustanovljena pa je bila leta 1995. Občina Dobropolje je ena od 26 občin Osrednjeslovenske regije (Turizem Ljubljana, 2011, str. 5). Na Sliki 4 občino prikazujem umeščeno na zemljevid Slovenije.

Občina Dobropolje meji na Občine Grosuplje, Ivančna Gorica, Žužemberk, Kočevje, Ribnico in Velike Lašče, od Ljubljane pa je oddaljena približno 35 km (Občina Dobropolje, 2015). Občina Dobropolje ima po podatkih SURS 3936 prebivalcev (SURS, 2015b). Obravnavana občina leži v - za regijo značilnem - Dinarskem svetu z najvišjo točko 964 metrov nadmorske višine na vrhu Sv. Ane ter najnižjo 410 metrov nadmorske višine v vasi Podtabor (Občina Dobropolje, 2015). V Dobropoljski dolini so zaradi značilnosti kraških polj; številne kraške jame, ponikalnice, ponori in požiralniki ter

retja (tj. močni kraški izviri), poplave žal skoraj že vsakoletni pojav. Dobropoljsko kraško polje pa je s strani obdano z gozdovi, ki so lokalnemu prebivalstvu skozi čas predstavljala pomembno naravno bogastvo.

Slika 4: Umestitev občine Dobropolje na zemljevid Slovenije

Vir: Wikipedia, 2015.

2.2 Naselja in demografske značilnosti

Središče občine z občinskim sedežem je Videm, ki ima po podatkih SURS tudi največje število prebivalcev – po podatkih za leto 2015 ima Videm 573 prebivalcev. Če za ruralna območja po Sloveniji na splošno velja trend upadanja števila prebivalcev, pa to ne velja za občino Dobropolje. Do leta 2015 je občina namreč beležila rast števila prebivalcev (Priloga 5). Sodeč po podatkih Statističnega urada RS se je odseljevanje iz občine zaustavilo, število novorojenih pa je za obdobje 2010 – 2013 še vedno manjše ali enako številu umrlih. Največje število prebivalcev je trenutno skoncentrirano v starostnem intervalu 45 -55 let (SURS, 2015b; SURS, 2015a).

Omeniti velja, da je znotraj občine Dobropolje opaziti razlike med lokalnim prebivalstvom v ekonomskih kazalcih in lokalni identiteti med Struško in Dobropoljsko dolino, zato nekateri avtorji uporabljajo celo ločena termina (Grandovec, 2006, str. 5). V nadaljevanju občino Dobropolje obravnavam kot celoto, na morebitna neenotna ali navzkrižna mnenja med lokalnimi prebivalci pa bom opozorila v tretjem poglavju naloge. Značilnosti vsakega naselja in hkrati celotne občine pa predstavlja grb občine Dobropolje (Slika 5). Z grbom želijo ponazoriti bogato naravno dediščino, rodovitna polja, modro nebo in moč vode ter številne kraške jame. Simbol zvona predstavlja kulturno dediščino, ki je v občini

Dobrepolje še danes močno povezana in prepletena s krščanskim izročilom (Občina Dobrepolje, 2015).

Slika 5: Grb občine Dobrepolje

Vir: Občina Dobrepolje, 2015.

2.3 Gospodarske panoge skozi čas

Prebivalci občine Dobrepolje se še danes pretežno ukvarjajo s kmetijstvom, poljedelstvom, gozdarstvom in lovom na divjad, sodelujejo in vodijo pa tudi številna društva; govedorejsko, konjerejsko, čebelarско društvo pa društvo gobarjev in podeželskih žena (Ljubič, 1944, str. 3-5; Občina Dobrepolje, 2015).

Gozdarstvo in prodaja lesa se je dobro razvila šele po letu 1890, ko je bila vzpostavljena železniška povezava Ljubljana – Kočevje. Z železnico pa se je razvilo tudi oglarstvo in trgovina (Mrkun, 1940, 119-121). V Dobrepolju in okolici je bil v preteklosti zelo priljubljen lov na polhe, tradicija in znanje se je ohranila in prenesla tudi na sedanje rodove. Lokalno prebivalstvo se je v preteklosti ukvarjalo še s čebelarstvom, izdelovanjem zobotrebcev, sadjarstvom in čebelarstvom. Večina dejavnosti se je sicer ohranila do danes vendar le kot oblika popoldanske oz. dopolnilne dejavnosti (Mrkun, 1934, str. 3-4; Mrkun, 1939, str. 75-81).

Po podatkih SURS (2015c) za leto 2013 je 61% lokalnega prebivalstva delovno aktivnega, odstotek zaposlenega ali samozaposlenega prebivalstva v občini Dobrepolje pa je večji od slovenskega povprečja (57%). Odstotek registriranih brezposelnih oseb za leto 2013 je 8,9%, kar je nižje od državnega povprečja. Po podatkih iz popisa prebivalstva leta 2002 pa je bilo v tem letu 53% prebivalstva zaposlenega v terciarnem in kvartarnem sektorju, novjših podatkov o podrobnejši zaposlitveni strukturi lokalnega prebivalstva občine Dobrepolje pa žal nisem uspela pridobiti.

2.4 Kulturna dediščina občine Dobropolje

Občina Dobropolje je geografsko nekoliko odmaknjena od večjih središč. Čeprav z današnjim cestnim omrežjem od Ljubljane oddaljena le 30 minut vožnje, pa se je ta oddaljenost od vseh večjih središč v preteklosti kazala v prisotnosti predvsem krajevnega izročila in navad lokalnega prebivalstva, ki so še danes močno prežete s krščansko tradicijo. Kljub temu pa bogata kulturna dediščina občine Dobropolje danes lahko predstavlja prednost in predpogoj za razvoj turistične dejavnosti v občini Dobropolje, ki pa tradicionalno ni bila usmerjena v razvoj turistične dejavnosti.

V dobrepoljski dediščini je očiten preplet Belokranjskega in Kočevskega umetniškega izraza. V Dobropolju je v preteklosti prevladovalo poljedelstvo, živinoreja, lov, gozdarstvo ter ostale z naravnim okoljem povezane dejavnosti, zato so tudi v likovni umetnosti prevladovali živalski in rastlinski motivi. Ves čas pa so v umetnosti prisotni tudi verski simboli (Ljubič, 1944, str. 3-5). Dediščina umetniškega izražanja v Dobropolju se je do danes ohranila, za Dobropolje pa so značilne vezenine, klekljanje, umetniški izraz skozi kulinariko, obrtna umetnost, čebelnjaki in dobrepoljski pirhi (Ljubič, 1944, str. 7, 26-27, 29-31, 36-47).

Kot etnološko značilnost velja omeniti dobrepoljsko narodno nošo, krajinsko arhitekturo in ljudske zgodbe ter legende (Ljubič, 1944, str. 55-58, 63, 68-69; Makarovič & Klarer, 1986, str. 19-20). Omenim naj še danes ohranjen tradicionalni pustni praznik, lokalno prebivalstvo ga imenuje »mačkare«, njihovo opravilo pa uvrščamo tudi med likovno umetnostno dediščino (Ljubič, 1944, str. 48 – 54).

Predstavniki kulturne dediščine občine Dobropolje sta brata Kralj, pisatelj F. Jakliča pa pionir slovenske arheologije J. Pečnika. V sosednji občini Velike Lašče, se nahaja rojstna hiša utemeljitelja slovenskega knjižnega jezika in slovstva P. Trubarja, rojstna hiša pisatelja J. Stritarja ter F. Levstika. V občini Dobropolje in sosednji občini Velike Lašče so zato oblikovane tudi številne učne poti; naravoslovna pot pri Žouknu, kulturna pot po poteh Trubarja, Stritarja in Levstika, učna pot ob rimski cesti Jerneja Pečnika, učna gozdna pot Turjak-Rašica (Občina Dobropolje, 2015).

2.5 Naravna dediščina občine Dobropolje

Občina Dobropolje je reliefno razgibana, ima rodovitna polja in bogate, pretežno bukove in smrekove gozdove, številne kraške jame in nekaj pohodniško manj zahtevnih vrhov. Kot naravno znamenitost velja omeniti gaj stoletnih lip nad Zdensko vasjo, razglašen za spomenik oblikovane narave, potok Rašico in manjše ponikalnice, več stoječih voda in bajerjev ter seveda kraške jame in brezna. Verjetno najbolj poznana je Podpeška jama, katero je raziskoval že J. V. Valvasor (1641 – 1693) in drugi znanstveniki ter raziskovalci.

Valvasor je objavil prvi načrt Podpeške jame v kateri živijo tudi človeške ribice (Občina Dobropolje, 2015).

Slika 6: Dobropolje, okolica naselja Kompolje

Vir: Modrijan založba – Slikovno gradivo iz učbenikov za geografijo v gimnaziji (4. Letnik), 2015.

2.6 Analiza turistične ponudbe občine Dobropolje

Kot razvidno iz spodnje tabele inventarizacije (Tabela 6) so dane kulturno-naravne in gospodarske razmere v občini Dobropolje lahko dobro izhodišče za razvoj turistične dejavnosti v občini. Kot ugotavljam v naslednjem poglavju, tudi lokalno prebivalstvo idejo o razvoju turizma dobro in pozitivno sprejema, kar je gotovo dobra popotnica za nadaljnji turistični razvoj občine. Kljub številnim resursom, ki so na voljo pa ugotavljam, da obstajajo v občini Dobropolje številne operativne in strukturne ovire pri nadaljnjem turističnem razvoju.

Tabela 6: Evalvacija in inventarizacija občine Dobropolje kot turistične destinacije

Področje	Evalvacija in inventarizacija
Naravne vrednote	• Lipov gaj; Zdenska vas • Podpeška jama • Mlake; Kompolje, Čatež • Ponikalnica Rašice • Kraški pojavi
Območja Natura 2000	• Kompoljska jama • Podpeška jama • Potiskavec • Skendevnica
Kulturna dediščina	• Naselbinska dediščina • Stavbna dediščina • Sakralna dediščina • Tone in France Kralj
Nastanitvene zmogljivosti	Po podatkih SURS-a nastanitvenih objektov v občini ni.
Gostinska ponudba	• Pizzerija Adam • Gostilna in picerija Brdavs • Okrepčevalnica »Pri Zori« • Pizzerija »Pri Petru«
Poslovni turizem	Trenutno ni možnosti za izvajanje poslovnega turizma.
Športna infrastruktura	• Nedokončana kolesarska pot • Nedokončane pohodniške poti • Dve učne poti
Glavne turistične prireditve	• Žegnanje konj na Štefanovo • Salamijada • Golažijada • Tradicionalni Primožev pohod do gobarskega doma na Šentrumarju
Razviti turistični proizvodi/paketna ponudba	• Različni programski sklopi vodenja obstoječih turističnih društev
Obstoječi strateški dokumenti	Občina trenutno še nima razvojnih in trženjskih dokumentov s področja turizma.
Organiziranost turizma v okviru občinske uprave	Področje urejanja turizma je razpršeno med vse zaposlene na občinski upravi; pomanjkanje strokovnega kadra.
Pregled turistično informacijskih centrov – TIC	• TIC Dobropolje
Pregled turističnih organizacij v občini	• Turistično društvo Dobropolje • Turistično društvo Podgora
Opredelitev pozicij/mesta turizma	Občina turizem opredeli kot razvojni potencial prihodnosti.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

Opredelitev vizije turizma	Občina uradne vizije turističnega razvoja nima.
Opredelitev ciljev turizma	• Urediti tematske poti s povezavo na dediščino območja • Povečati lokalno/avtentično gostinsko ponudbo • Spodbuditi lokalne prebivalce k pridelavi in prodaji domačih pridelkov/ ekološka tržnica • Vzpostaviti mrežo samooskrbe • Spodbujati prebivalce k odprtju turističnih kmetij v okviru obstoječih kmetij/ avtentične kmetije • Spodbujati prebivalcev k vzpostavitvi/ povečanju nastanitvenih kapacitet • Ozaveščati prebivalce o prednostih življenja na podeželju • V turistično ponudbo vključiti različne segmente podeželja • Obuditi stare običaje in z njimi povezane zgodbe • V različne ponudbe lokalnih značilnosti vključiti nove kulturne vsebine • Povečati prepoznavnost občine • Izpostaviti posamične kulturne in naravne znamenitosti • Izobraževanje lokalnih turističnih vodnikov • Izpostaviti prednost podeželja iz naslova stavbne dediščine • Tematski dogodki • Ponudba raznovrstnih turističnih produktov • Promocijske aktivnosti • Vzpostaviti aktivno turistično pomoč/turistično pisarno • Povezovanje vseh deležnikov na območju • Krepitev kakovosti življenja na podeželju
Omejitve pri razvoju turizma	• Neizdelane strategije razvoja turizma • Neozaveščenost ljudi o pomenu dediščine • Nezainteresiranost lokalnega prebivalstva • Nepovezanost različnih segmentov na področju turizma • Pomanjkanje strokovnega kadra
Dostopnost	• Dobra cestna povezava z Ljubljano • Javni prevoz; redna avtobusna in železniška linija
Dodatne storitve	V občini so turistom na voljo naslednji splošni infrastrukturni objekti; • Banka • Pošta • Trgovina • Pekarna

Vir: Turizem Ljubljana, *Strategija razvoja in trženja turizma za regijo Osrednja Slovenija 2012-2016, 2011, Priloga št. 2.*

V občini Dobropolje kljub številnim elementom turistične ponudbe ni integrirane turistične ponudbe. Bogata naravna in kulturna dediščina, prireditve in ostali obstoječi viri niso povezani v celovito turistično ponudbo kar je ena od glavnih ovir pri nadaljnjem razvoju turistične panoge. Na občinski spletni strani ne najdem dokumentov kot so Strategija trajnostnega razvoja in trženja občine, Razvojni program podeželja ali drugih razvojnih dokumentov, ki so temeljno vodilo pri razvoju turizma. Verjetno največji problem pa so nastanitvene zmogljivosti, ki sodeč po podatkih SURS v občini ne obstajajo. Po pogovoru s predstavniki občinske uprave pa ugotovim, da se občina ukvarja tudi s problematiko neuradnih namestitvenih kapacitet ki, poleg dejstva, da gre verjetno za nelegalno obratovanje, onemogočajo tudi statistično spremljanje povpraševanja in števila nočitev. Hkrati pa pojav teh neuradno zabeleženih namestitvenih obratov pomeni obstoj turističnega povpraševanja, o katerem pa, ravno zaradi neurejenega birokratskega področja, ni uradne statistične evidence. Kot enega od izzivov ob nadaljnjem turističnem razvoju občine tudi župan, Janez Pavlin v intervjuju omeni racionalizacijo in optimizacijo prezahtevnih birokratskih postopkov, ki so pogosto ovira tudi pri turističnih projektih.

Občina Dobropolje se pri načrtovanju razvoja turizma sooča še s pomanjkanjem strokovnega kadra, nezaveščenosti in nezainteresiranosti lokalnega prebivalstva ter nepovezanosti posameznih turističnih segmentov in resursov.

V občini Dobropolje turizem torej še ni razvita panoga, predstavniki občinske uprave pa jo opredelijo kot razvojni potencial prihodnosti, ki naj bi temeljil predvsem na naravni in kulturni dediščini. V občini so zato že organizirane izobraževalno-informativne delavnice in okrogle mize na temo razvoja trajnostnega turizma za lokalno prebivalstvo, občina pa spodbuja lokalno prebivalstvo k sodelovanju pri turističnih projektih tudi s sofinanciranjem programov na področju turizma.

3 RAZISKAVA: IMPLEMENTACIJA CBT V OBČINI DOBREPOLJE

V nadaljevanju podajam predpostavke oz hipoteze raziskave ter pričakovane rezultate, podroben opis anketnega vprašalnika in opis vzorca. Sledi analiza rezultatov raziskave, preverjanje raziskovalnih hipotez ter diskusija.

3.1 Hipoteze

Predpostavljam, da si lokalno prebivalstvo želi razvoja turizma, vendar nima dovolj izkušenj in znanj, da bi lahko implementiralo trajnostni turizem po načelih CBT. Zato menim, da bo potrebna močna vzpodbuda in podpora s strani lokalnih oblasti ter skupine lokalnih prebivalcev kot pobudnikov za nadaljnji turistični razvoj. Na podlagi teoretičnega pregleda literature in pregleda stanja v obravnavani občini oblikujem naslednje hipoteze:

HIPOTEZA 1: Večina lokalnega prebivalstva v občini Dobropolje si želi razvoja turizma.

HIPOTEZA 2: Večina lokalnega prebivalstva v občini Dobropolje je pripravljeno sodelovati pri načrtovanju razvoja turizma.

HIPOTEZA 3: Večina lokalnega prebivalstva v občini Dobropolje je pripravljeno sodelovati pri vodenju turističnega razvoja.

HIPOTEZA 4: Večina lokalnega prebivalstva v občini Dobropolje je pripravljeno sodelovati pri nadzoru turističnega razvoja.

3.2 Opis anketnega vprašalnika in vzorca

Anketni vprašalnik (Priloga 1) je sestavljen iz treh delov. Prvi del je namenjen trem sklopom trditev z lestvico stališč Likertovega tipa. Anketiranci so se tako odločali med pet stopenjsko lestvico strinjanja s postavljeno trditvijo. Odgovor 1 je pomenil, da se s postavljeno trditvijo sploh ne strinjajo in 5, da se s trditvijo popolnoma strinjajo. V prvem sklopu sem s pomočjo 12 trditev ugotavljala kako dobro lokalno prebivalstvo pozna splošna dejstva o turizmu, sledil je sklop 19 trditev poznavanja vplivov turizma in nazadnje še 12 trditev s katerimi sem želela ugotoviti ali si lokalno prebivalstvo želi implementacije CBT ali ne.

Drugi del anketnega vprašalnika je sestavljen iz šestih vprašanj s podanimi možnimi odgovori na izbiro. Sledila so še tri vprašanja odprtega tipa.

Vprašanja oz trditve v anketnem vprašalniku so sestavljena na podlagi obravnavane strokovne literature v teoretičnem delu naloge. Trditve v prvem delu anketnega vprašalnika so oblikovane tudi po metodi samoocenjevanja in spodbujanja dialoga med lokalnim prebivalstvom – CTAI (Priloga 2), po kazalnikih CBT kot instrumenta za merjenje trajnostnega razvoja (Priloga 3) ter po metodi spremljanja zadovoljstva lokalnega prebivalstva UNWTO (Priloga 4).

Empirično raziskavo sem izvedla s terenskim anketiranjem na vzorcu 154 (3,91%) prebivalcev občine Dobropolje. Pri anketiranju je bila v več primerih potrebna interpretacija vprašanj ter pomoč pri izpolnjevanju vprašalnika.

Dobro polovico ustreznih anketnih vprašalnikov - 57% so izpolnile ženske, preostalih 43% vprašalnikov so izpolnili moški. Največje število anketirancev sodi v starostno skupino 31-40 let (40%) ter 41-50 let (23%), ostali anketiranci so bili razpršeni med preostale starostne skupine. Večina anketirancev ima srednješolsko (39%) ali poklicno izobrazbo (27%), sledi višja ali višješolska izobrazba (17%), preostali odstotek anketirancev pa je porazdeljen med ostale možnosti. Po pričakovanjih je večina anketiranih zaposlenih – delavec brez vodilne funkcije (31%), nepričakovano velik odstotek anketiranih pa na vprašanje o statusu odgovarja z »ne želim odgovoriti« (19%). Sledi še status samozaposlen (14%), kmetovalec (9%), dijak ali študent (9%), preostanek odgovorov pa je porazdeljen med ostale možnosti.

3.3 Analiza rezultatov raziskave

3.3.1 Splošno poznavanje turizma

V prvem sklopu anketnega vprašalnika želim s pomočjo 12 trditev, s katerimi se anketiranci bodisi strinjajo ali ne (uporabljena je 5 stopenjska likertova lestvica), ugotoviti kakšno je njihovo splošno poznavanje turizma. V spodnji tabeli (Tabela 7) prikazujem rezultate opisne statistike; M =Aritmetična sredina in σ =Standardni odklon ter relativne frekvence zbranih odgovorov.

Tabela 7: Splošno poznavanje turizma – relativne frekvence in opisna statistika

	M	σ	1	2	3	4	5
Turizem lahko pripomore k ohranitvi lokalne kulture, običajev, tradicije in vrednot.	3,98	0,77	0%	2%	25%	47%	26%
Menim, da je za uspešen razvoj turizma izredno pomembna komunikacija med lokalnim prebivalstvom, predstavniki javnega in gospodarskega sektorja.	3,93	0,80	2%	2%	18%	57%	21%
Nadaljnji razvoj turizma v občini Dobropolje je potrebno načrtovati odgovorno do lokalnega prebivalstva, turistov in okolja.	3,77	0,86	2%	3%	29%	47%	19%
Zavedam se možnih pozitivnih in/ali negativnih direktnih vplivov turizma.	3,39	0,60	0%	3%	57%	37%	3%
Razvoj turizma za naš kraj in našo lokalno skupnost prinaša le pozitivne učinke.	3,21	0,52	0%	2%	78%	17%	3%
V občini je dostopnih dovolj informacij o trajnostnemu razvoju turizma.	2,95	0,86	4%	22%	54%	15%	5%
Svoje mnenje o nadaljnjem razvoju turizma v občini bi z veseljem delil z ostalimi destinacijskimi deležniki; s sokrajani, predstavniki javnega in zasebnega sektorja.	2,95	0,66	2%	16%	68%	12%	2%
Turizem prinaša za lokalno skupnost tudi številne negativne učinke.	2,92	0,75	0%	29%	53%	14%	4%
Občina Dobropolje namenja dovolj sredstev za razvoj turizma.	2,82	0,56	4%	14%	77%	5%	0%
Seznanjen sem s strategijo turističnega razvoja občine Dobropolje.	2,32	0,94	20%	37%	36%	5%	2%
O turizmu kot gospodarski dejavnosti sem dobro informiran.	2,31	1,19	25%	47%	7%	15%	6%
Lokalno prebivalstvo je seznanjeno z vizijo turističnega razvoja občine.	2,18	0,91	25%	40%	28%	7%	0%

Vir: Avtor, 2015.

Večina (72%, M=2,31) anketirancev meni, da o turizmu kot gospodarski dejavnosti ni dovolj dobro informiranih, precej enotni so si tudi o tem, da z vizijo (65%, M=2,18) in strategijo (57%, M=2,32) turističnega razvoja občine niso seznanjeni. Takšen odziv lokalnega prebivalstva lahko pripisujemo tudi temu, da vizija in strategija turističnega razvoja občine javno pravzaprav nista dostopne.

Anketiranci so si enotni tudi v tem, da je nadaljnji razvoj turizma v občini Dobropolje potrebno načrtovati odgovorno do lokalnega prebivalstva, turistov in okolja (66%, M=3,77), ter da turizem lahko pripomore k ohranitvi lokalne kulture, običajev, tradicije in vrednot (73%, M=3,98).

Morda najbolj zaskrbljujoč rezultat iz prvega sklopa anketnega vprašalnika je, da anketiranci na več vprašanj odgovarjajo z odgovorom »Niti se ne strinjam niti se strinjam«. Največje povprečno število odgovorov z »Niti se ne strinjam niti se strinjam« sem zabeležila pri naslednjih trditvah (Tabela 7):

- V občini je dostopnih dovolj informacij o trajnostnemu razvoju turizma (M=2,95),
- Turizem prinaša za lokalno skupnost tudi številne negativne učinke (M=2,92),
- Svoje mnenje o nadaljnjem razvoju turizma v občini bi z veseljem delil z ostalimi destinacijskimi deležniki; s sokrajani, predstavniki javnega in zasebnega sektorja (M=2,95) in
- Občina Dobropolje namenja dovolj sredstev za razvoj turizma (2,82).

Več kot polovica vprašanih (54%, M=2,95) torej ne definira svojega odgovora na vprašanje ali je v občini Dobropolje dostopnih dovolj informacij o trajnostnemu razvoju turizma. Prav tako se več kot polovica (57%, M=2,92) vprašanih ne zaveda možnih negativnih vplivov turizma. Lokalno prebivalstvo je na eni strani indiferentno glede deljenja lastnega mnenja o nadaljnjem razvoju turizma v občini z ostalimi destinacijskimi deležniki (68%, M=2,95), po drugi strani pa se ponovno večina vprašanih (78%, M=3,93) strinja s tem, da je za uspešen razvoj turizma ključna prav komunikacija med lokalnim prebivalstvom, predstavniki javnega in gospodarskega sektorja.

Rezultati anketnega vprašalnika v več primerih opozarjajo na protislovnost odgovorov in s tem slabo splošno poznavanje turizma s strani lokalnega prebivalstva.

Po analiziranih rezultatih raziskave ugotavljam, da je splošno poznavanje turizma med lokalnim prebivalstvom občine Dobropolje nekoliko slabše, kar je gotovo ovira za nadaljnji razvoj trajnostnega turizma, predvsem pa za razvoj trajnostnega turizma z implementacijo CBT. Tajnik občine, Zvone Gosar, v nestrukturiranem intervjuju pove, da je ena od glavnih ovir pri nadaljnjem razvoju turizma prav omejeno sodelovanje lokalnega prebivalstva. Omejen interes za sodelovanje in redke investicije v turizem s strani lokalnega prebivalstva gotovo niso dobro izhodišče za implementacijo CBT. Župan občine,

Janez Pavlin v nestrukturiranem intervjuju dodaja, da nadaljnji razvoj turizma na nek način ovira in zavira tudi slabo sodelovanje in povezovanje med sosednjimi občinami. Prav aktivno povezovanje tudi na regionalni in nacionalni ravni pa je eden od dejavnikov za uspešno implementacijo CBT (Yates, Stein & Wyman, 2010, str. 214-215).

3.3.2 Poznavanje vplivov turizma v občini Dobropolje

Z drugim sklopom vprašanj s pomočjo 19 trditev, s katerimi se anketiranci bodisi strinjajo ali ne (uporabljena je 5 stopenjska likertova lestvica), ugotavljam njihovo poznavanje vplivov turizma na destinacijo kot celoto ter na lokalno prebivalstvo. V spodnji tabeli (Tabela 8) prikazujem opisno statistiko; M =Aritmetična sredina in σ =Standardni odklon ter relativne frekvence odgovorov.

Tabela 8: Poznavanje vplivov turizma – relativne frekvence in opisna statistika

	M	σ	1	2	3	4	5
Turizem spodbuja proizvodnjo in prodajo lokalnih izdelkov.	4,22	0,79	0%	2%	17%	38%	43%
Turizem ustvarja nova delovna mesta.	3,88	0,98	0%	9%	27%	30%	34%
Opazam potrebo po boljši organiziranosti lokalne skupnosti, da bi se lažje spopadali z morebitnimi izzivi nadaljnjega razvoja turizma.	3,82	0,88	0%	2%	43%	26%	29%
Naravna dediščina je glavni turistični adut naše občine.	3,74	0,90	0%	10%	27%	42%	21%
Kulturna dediščina v občini je dovolj dobro ohranjena.	3,50	0,71	2%	2%	45%	47%	4%
Turizem spodbuja k vzdrževanju kakovosti storitev.	3,47	0,69	2%	3%	45%	48%	2%
Prihodki od turizma ostajajo v naši občini.	3,45	0,89	2%	2%	65%	12%	19%
Od turizma imajo koristi samo tisti, ki so zaposleni v turistični panogi.	3,41	1,05	5%	11%	37%	31%	14%
Turizem izčrpava naravne vire in okolje.	3,27	0,55	0%	5%	63%	32%	0%
Razvoj turizma lahko onesnažuje naravno okolje.	2,98	0,82	2%	26%	47%	23%	2%

Se nadaljuje

nadaljevanje

Turizem zaposluje pretežno mlajšo generacijo lokalnega prebivalstva.	2,90	0,98	7%	25%	44%	17%	7%
Zaradi turizma so cene dobrin v našem kraju višje.	2,86	0,66	0%	25%	67%	4%	4%
Razvoj turizma lahko vodi do prevelike ekonomske odvisnosti občine zgolj od te panoge.	2,58	0,75	12%	23%	62%	3%	0%
Razvoj turizma lahko izpodrine avtohtono kulturo, vrednote in tradicijo.	2,44	0,71	8%	46%	41%	5%	0%
Turizem moti aktivnosti lokalne skupnosti.	2,27	0,87	20%	38%	37%	3%	2%
Turizem povzroča rast kriminala.	2,13	0,72	20%	47%	33%	0%	0%
Zaradi turizma v občini Dobropolje ima lokalno prebivalstvo omejen dostop do javnih parkov, urejenih poti ali drugih javno-turističnih površin.	2,09	0,90	27%	44%	22%	5%	2%
Turizem znižuje moralna načela.	2,05	0,91	27%	49%	19%	2%	3%
Osebnostno od razvoja turizma oz. turistične panoge ustvarjam prihodke.	1,49	0,84	69%	19%	7%	5%	0%

Vir: Avtor, 2015.

Tudi v drugem sklopu trditev opažam veliko frekvenco neopredeljenih odgovorov, na 8 od skupaj 19 trditev je bilo zabeleženih povprečno največ odgovorov z možnostjo »Niti se ne strinjam niti se strinjam«.

- Od turizma imajo koristi samo tisti, ki so zaposleni v turistični panogi (37%, M=3,41),
- Turizem zaposluje pretežno mlajšo generacijo lokalnega prebivalstva (44%, M=2,90),
- Zaradi turizma so cene dobrin v našem kraju višje (67%, M=2,86),
- Prihodki od turizma ostajajo v naši občini (65%, M=3,45),
- Opažam potrebo po boljši organiziranosti lokalne skupnosti, da bi se lažje spopadali z morebitnimi izzivi nadaljnega razvoja turizma (43%, M=3,82),
- Razvoj turizma lahko onesnažuje naravno okolje (47%, M=2,98),
- Turizem izčrpa naravne vire in okolje (63%, M=3,72) in
- Razvoj turizma lahko vodi do prevelike ekonomske odvisnosti občine zgolj od te panoge (62%, M=2,58).

Anketiranci ne vedo ali prihodki od turizma ostajajo v občini ali odtekajo, ne vedo ali razvoj turizma utegne onesnaževati naravno okolje ter ali turizem lahko izčrpava naravne vire in okolje. Kar 62% vprašanih se ne zaveda, da razvoj turizma lahko vodi do prevelike ekonomske odvisnosti občine zgolj od te panoge, 67% vprašanih ne ve ali so cene dobrin v občini zaradi turizma višje, dobra polovica (54%) pa meni, da razvoj turizma ne more izpodrinuti avtohtone kulture, vrednot in tradicije. Anketiranci se ne zavedajo niti multiplikativne funkcije turizma, saj menijo (45%), da imajo od turizma korist samo tisti, ki so zaposleni v turistični panogi (37% je neopredeljenih).

Ob nepravilnem načrtovanju razvoja turizma, le-ta lahko izpodrine avtohtono kulturo in utegne onesnaževati naravno okolje. Ob nenadzorovani rasti pa lahko vodi do prevelike ekonomske odvisnosti občine zgolj od te panoge ali pripelje do odtekanja prihodkov iz občine. Nenadzorovan razvoj turizma lahko vodi do številnih negativnih vplivov na lokalno prebivalstvo in destinacijo kot celoto, le-teh pa se anketiranci ne zavedajo.

Anketiranci pa so precej enotni o tem, da turizem ustvarja nova delovna mesta (63%) in da spodbuja k vzdrževanju kakovosti storitev (tako meni 50%, med tem pa 45% ostaja neopredeljenih). Lokalno prebivalstvo se strinja, da je potrebna boljša organiziranost lokalne skupnosti, da bi se lahko soočali z morebitnimi izzivi nadaljnjega razvoja turizma (55%). Strinjajo se tudi, da turizem spodbuja proizvodnjo in prodajo lokalnih izdelkov (81%). Anketiranci se zavedajo, da je naravna dediščina glavni turistični resurs v občini Dobrepolje (63%).

Turizem v občini Dobrepolje je trenutno v začetnih razvojnih fazah, kar potrjujejo tudi odgovori lokalnega prebivalstva. Turizem v občini namreč ne ovira lokalnega prebivalstva; večina anketirancev (71%) se strinja, da lokalno prebivalstvo zaradi turizma nima omejenega dostopa do javne infrastrukture in da turizem ne moti aktivnosti lokalne skupnosti (58%). Turizem v začetnih razvojnih fazah pa ne nudi niti velike zaposlitvene možnosti; večina anketiranih trenutno zaradi turizma ne ustvarja dodatnih prihodkov (88%). Na tem mestu velja omeniti, da župan občine Dobrepolje opaža, zaradi razmeroma visokega življenjskega standarda lokalnega prebivalstva temu primerno, tudi manjše zanimanje za sodelovanje in investicije pri nadaljnjemu razvoju turizma.

Lokalno prebivalstvo je na splošno z vplivi turizma slabo seznanjeno, njihovo poznavanje vplivov turizma je površno. Za uspešno implementacijo CBT ali katerekoli druge oblike trajnostnega turizma zato obravnavani občini predlagam informiranje lokalnega prebivalstva.

3.3.3 Načrtovanje razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost

V zadnjem sklopu prvega dela anketnega vprašalnika sem želela s pomočjo 12 trditev, s katerimi se je lokalno prebivalstvo bodisi strinjalo ali ne (uporabljena je 5 stopenjska

likertova lestvica), ugotoviti ali bi bil nadaljnji razvoj trajnostnega turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost ustrezen način turističnega razvoja v občini Dobropolje. V spodnji tabeli (Tabela 9) prikazujem opisno statistiko; M=Aritmetična sredina in σ =Standardni odklon ter relativne frekvence.

Tabela 9: Načrtovanje razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost – relativne frekvence in opisna statistika

	M	σ	1	2	3	4	5
Za uspešno načrtovanje razvoja turizma je smiselno določiti vodstveno skupino, ki bi koordinirala potek načrtovanja razvoja turizma.	3,90	0,57	0%	2%	16%	72%	10%
Turiste z veseljem in iskreno sprejemem oz. bi jih sprejel in jim z veseljem omogočim oz. bi jim omogočil vpogled v naš tradicionalen način življenja.	3,42	1,10	4%	17%	31%	29%	19%
Turizem pripomore k višanju kakovosti življenja lokalnega prebivalstva.	3,38	1,23	9%	14%	28%	27%	22%
Turiste sprejemam kot enakovredne lokalnemu prebivalstvu.	3,32	0,68	0%	5%	65%	23%	7%
Lokalno prebivalstvo občine Dobropolje stremi k višji kakovosti življenja.	3,10	1,22	4%	37%	26%	12%	21%
Razvoj turizma bi moralo voditi lokalno prebivalstvo.	3,07	0,93	6%	22%	31%	41%	0%
Razvoj turizma bi moralo nadzorovati lokalno prebivalstvo.	3,05	1,04	5%	26%	37%	22%	10%
Pri načrtovanju si želim aktivnega sodelovanja tudi z ostalimi sokrajani, javnim in gospodarskim sektorjem.	3,01	1,04	7%	21%	47%	14%	11%
Pripravljen sem prevzeti več odgovornosti in pravic pri načrtovanju razvoja turizma.	2,86	1,18	12%	32%	25%	22%	9%
Turistom ne želim razkriti tradicionalnega načina življenja, naše kulture in običajev.	2,53	0,82	11%	35%	44%	10%	0%
Pri načrtovanju razvoja turizma si želim aktivno sodelovati.	2,31	1,08	25%	37%	27%	5%	6%
Nadaljnjega razvoja turizma sploh ne podpiram.	1,93	0,79	30%	52%	14%	3%	1%

Tudi v zadnjem delu prvega sklopa anketnega vprašalnika se pojavlja neodločnost in neenotnost anketirancev, kar ustvari dvom o smiselnosti implementacije CBT.

Rezultati ankete nam povedo, da si večina lokalnega prebivalstva ne želi aktivno sodelovati pri razvoju turizma (62%, $M=2,31$) ali prevzeti več odgovornosti in pravic pri načrtovanju razvoja turizma (44%, $M=2,86$), hkrati pa ponovno zabeležimo protislovnost med odgovori, saj 41% ($M=3,07$) vprašanih pri naslednji trditvi meni, da bi moralo turizem voditi prav lokalno prebivalstvo. Ponovno zabeležimo indiferentnost, neenotnost in negotovost pri vprašanih o sodelovanju med lokalnim prebivalstvom, javnim in gospodarskim sektorjem. Skoraj polovica anketirancev (47%, $M=3,01$) ne ve ali si želi aktivnega sodelovanja z ostalimi sokrajanji, javnim in gospodarskim sektorjem in ali bi se večina lokalnega prebivalstva udeleževala turistično-razvojnih diskusij in drugih srečanj, namenjenih načrtovanju turističnega razvoja (57%, $M=2,79$). Naj omenim, da je aktivno sodelovanje lokalnega prebivalstva v vseh razvojnih fazah ključno za razvoj trajnostnega turizma in implementacijo CBT (Reid, Fuller, Haywood & Bryden, 1993, v Reid, Mair & George, 2004, str. 625-626; UNWTO, 2004, str. 83-84).

Hkrati pa z odgovori na druga vprašanja lokalno prebivalstvo kaže željo po razvoju turizma; 82% ($M=3,89$) vprašanih si želi nadaljnjega razvoja turizma, skoraj polovica (48%, $M=3,42$) bi turiste z veseljem in iskreno sprejela in jim omogočila vpogled v tradicionalen način življenja. Večina (82%, $M=3,90$) pa meni, da je za uspešno načrtovanje razvoja turizma smiselno določiti vodstveno skupino, ki bi koordinirala potek načrtovanja razvoja turizma.

Iz rezultatov prvega dela anketnega vprašalnika sklepam, da lokalno prebivalstvo in občina Dobropolje trenutno nimata ključnih temeljev za implementacijo CBT. Glede na rezultate sklepam, da si lokalno prebivalstvo glede nadaljnjega razvoja turizma v mnogih pogledih ni enotno. Njihovo splošno poznavanje turizma in vplivov turizma pa trenutno ni dovolj dobro, da bi lahko na njem gradili nadaljnji razvoj trajnostnega turizma po konceptu CBT.

Občina Dobropolje se nahaja v začetnih razvojnih fazah in lahko s skrbnim in dobro premišljenim strateškim načrtovanjem nadaljnjega turističnega razvoja zagotovi uspešno implementacijo izbranega turističnega modela. Na tem mestu pa je verjetno ključno, da ustvarijo temelje, ki so za uspešen razvoj destinacije nujni. Številni avtorji kot predpogoj za implementacijo CBT izpostavljajo izobraževanje in informiranje destinacijskih deležnikov, sodelovanje in angažiranost lokalnega prebivalstva, identifikacijo pobudnikov in vodji turističnega razvoja, sodelovanje, povezovanje in strateško načrtovanje nadaljnjega razvoja. Avtorji izpostavljajo tudi podporo in sodelovanje nevladnih in vladnih organizacij (Aker et al., 2010, str. 9; Kontogeorgopoulos, Churyen & Duangsaeng, 2014, str. 108; Moscardo, 2008, str. xi; Yates, Stein & Wyman, 2010, str. 215). Na temeljito analizo odnosa lokalnega prebivalstva pred samo implementacijo CBT pa opozarja tudi dr. Tanja Lešnik Štuhec.

Za uspešen trajnostni turistični razvoj destinacije je torej potrebno doseči nekakšno sinergijo med destinacijskimi deležniki ter učinkovito sodelovanje tako na regionalni kot nacionalni ravni. V nadaljevanju anketnega vprašalnika sem s šestimi vprašanji z odgovori na izbiro ter z dvema vprašanjema odprtega tipa želela od anketirancev izvedeti ali si želijo nadaljnjega razvoja turizma, ali bi se v turizmu morda zaposlili ali v turistični razvoj celo investirali lastna sredstva. Pridobila sem še menja lokalnega prebivalstva o tem kaj je za razvoj trajnostnega turizma pravzaprav osnovni temelj ter kakšen tip turizma se jim zdi za razvoj trajnostnega turizma v občini Dobropolje najustreznejši. Pri vprašanjih odprtega tipa sem zabeležile nekaj pomislekov ter predlogov o nadaljnjemu razvoju turizma.

3.3.4 Ključni dejavniki razvoja trajnostnega turizma v občini Dobropolje

Z odgovori na vprašanje Kaj je za uspešen razvoj trajnostnega turizma ključno ugotavljam, da se lokalno prebivalstvo pravzaprav dobro zaveda nekaterih osnovnih dejstev implementacije trajnostnega turizma (Tabela 10). Anketiranci se namreč z največjim številom odgovorov (85%) strinjajo, da je informiranost lokalnega prebivalstva ključnega pomena za uspešen trajnostni razvoj turizma. Več kot polovica anketiranih se zaveda še naslednjih ključnih dejavnikov za uspešen trajnostni razvoj:

- Identifikacija pobudnikov in vodji turističnega razvoja (75%),
- Podpora in spodbujanje lokalnih podjetnikov k nadaljnjemu razvoju (60%) in
- Sodelovanje in skupno načrtovanje ter strateška usmeritev v nadaljnji razvoj (57%).

Kot še vedno pomembne faktorje, pa vendar bistveno manj kot informiranost lokalnega prebivalstva ali sodelovanje destinacijskih deležnikov pa so anketiranci v nepričakovano velikem številu izbrali:

- Finančne investicije občine in odgovornega ministrstva v novo turistično infrastrukturo; turistični kompleksi, hoteli, športno-rekreacijski kompleksi... (35%) in
- Krepitev in spodbujanje vlog žensk v turistični panogi (27%).

Večina anketirancev pa se žal ne zaveda pomembnosti temeljite analize odnosa lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoja turizma (85%). Bistveno premalo se zavedajo tudi vloge vodstvene skupine, analize prednosti in slabosti destinacije, partnerstev ter kritične analize socio-kulturnega in ekonomskega okolja. Lokalno prebivalstvo se ne zaveda, da so za uspešen trajnostni razvoj turizma izrednega pomena še:

- Določitev vodstvene skupine, ki v sodelovanju z javnim sektorjem na lokalni ravni poskrbi za organizacijo in izvedbo izobraževalnih delavnic lokalnega prebivalstva ter ostalih destinacijskih deležnikov (17%),
- Analiza prednosti in slabosti destinacije (15%),

- Učinkovita partnerstva za celovit razvoj ob ohranjanju okolja (10%) in
- Kritična analiza naravnega socio-kulturnega in ekonomskega okolja (7%).

Za uspešen trajnostni razvoj turizma pa je potreben pravzaprav preplet vseh zgoraj naštetih faktorjev.

Tabela 10: Ključni dejavniki razvoja trajnostnega turizma v občini Dobrepolje

Ključni dejavniki razvoja trajnostnega turizma v občini Dobrepolje	
85%	Informiranost lokalnega prebivalstva.
75%	Identifikacija pobudnikov in vodji turističnega razvoja.
57%	Sodelovanje in skupno načrtovanje ter strateška usmeritev v nadaljnji razvoj.
60%	Podpora in spodbujanje lokalnih podjetnikov k nadaljnjemu razvoju.
10%	Učinkovita partnerstva za celovit razvoj ob ohranjanju okolja.
27%	Krepitev in spodbujanje vlog žensk v turistični panogi.
7%	Kritična analiza naravnega socio-kulturnega in ekonomskega okolja.
15%	Analiza prednosti in slabosti destinacije.
17%	Določitev vodstvene skupine, ki v sodelovanju z javnim sektorjem na lokalni ravni poskrbi za organizacijo in izvedbo izobraževalnih delavnic lokalnega prebivalstva ter ostalih destinacijskih deležnikov.
25%	Temeljita analiza odnosa lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoja turizma.
35%	Finančne investicije občine in odgovornega ministrstva v novo turistično infrastrukturo; turistični kompleksi, hoteli, športno-rekreacijski kompleksi...

Vir: Avtor, 2015

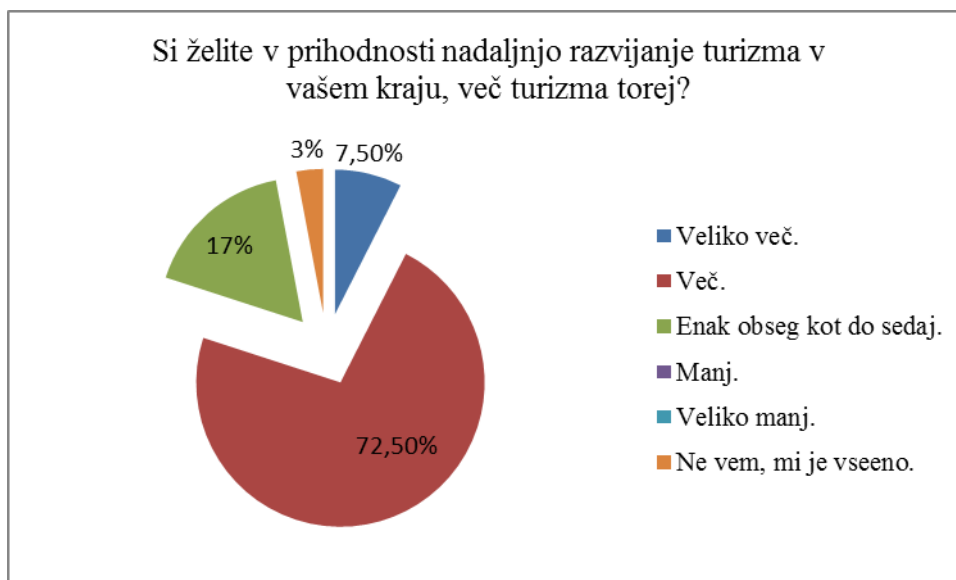
3.3.5 Razvoj turizma v občini Dobrepolje

Ena od postavljenih hipotez naloge je, da si večina lokalnega prebivalstva želi nadaljnjega razvoja turizma v občini Dobrepolje. To je tudi ena od potrjenih hipotez raziskave, saj povprečna ocena odgovorov znaša 3,89. T-statistika pa znaša 22,47 in je statistično značilno višja od sredine lestvice (Slika 7, Tabela 12).

Pa vendar pri nadaljnji analizi odgovorov opazam nekakšno zadržanost lokalnega prebivalstva. Na eni strani je povsem jasna njihova želja po nadaljnjem razvoju turizma v občini, po drugi strani pa, v nekakšnem neskladju, lokalno prebivalstvo nima želje po sodelovanju, doprinosu in delovanju v turistični panogi. Na vprašanje Ali bi se v turistični panogi zaposlili, prejmem odgovore v popolnem nasprotju s pričakovanim. Več kot polovica anketiranih (Slika 9) namreč pokaže z odgovorom »ne vem« pasivnost, neodločnost in nezainteresiranost, ki so verjetno posledica tudi slabe informiranosti in slabšega poznavanja temeljev turizma. Tudi to, da je večina vprašanih (79%) s turizmom v občini zadovoljna v takem stanju in stopnji razvoja kot je, lahko interpretiramo kot

pasivnost, pomanjkanje želje po nadaljnem razvoju, manko ciljev in vizije. Župan občine, Janez Pavlin to pojasnjuje z relativno dobrim življenjskim standardom lokalnega prebivalstva, ki jih ne spodbuja k dodatnim ekonomskim aktivnostim.

Slika 7: Nadaljnji turistični razvoj v občini Dobrepolje

Vir: Avtor, 2015.

Slika 8: Zaposlitev lokalnega prebivalstva v turističnem sektorju

Vir: Avtor, 2015.

Kot razlog za upočasnjevanje nadaljnega razvoja turizma v občini Dobropolje župan v krajšem intervjuju izpostavi apatičnost lokalnega prebivalstva glede načrtovanja turistične dejavnosti. Tudi tajnik občine, Zvone Gosar, kot enega glavnih problemov izpostavi redke interes lokalnega prebivalstva za sodelovanje v turističnih projektih in redke, omejene investicije v turizem (le 14% vprašanih, bi se odločilo za investicijo v turistično panogo, večina – 67% je neopredeljenih, preostalih 19% anketiranih turizem ne zanima).

3.3.6 Način razvoja in implementacije trajnostnega turizma v občini Dobropolje

V zadnjem delu anketnega vprašalnika preverjam kako anketiranci razumejo turistični razvoj ruralnega okolja in implementacijo trajnostnega turizma.

Statistika zbranih odgovorov (Tabela 11) je gotovo spodbuda za nadaljnji razvoj; 77% anketiranih se namreč zaveda, da je za razvoj ruralnega turizma ključna spodbuda turizma, ki temelji na lokalnih prebivalcih, njihovih izdelkih in storitvah. Anketiranci se strinjajo, da je smiselna spodbuda in razvoj športno-rekreacijskega turizma (67%), kulturno-zgodovinskega turizma (56%) ter turizma, ki bi temeljil na naravni dediščini (52%). Anketiranci pa se ne zavedajo potenciala gastronomskega turizma, le-tega bi spodbujalo le 21% vprašanih, čeprav se je občina Dobropolje že uvrstila na kulinarični zemljevid Okusi Osrednje Slovenije in njeno nadaljnjo udejstvovanje velja spodbujati.

Sodeč po rezultatih v spodnji tabeli pa se lokalno prebivalstvo zaveda temeljev ruralnega turizma. Večina (86%) namreč ne bi spodbujala poslovnega turizma in investicije v izgradnjo temu primerne infrastrukture. Relativno velik delež (67%) vprašanih se zaveda tudi, da večje investicije v nove turistične komplekse in infrastrukturo niso del trajnostnega turističnega razvoja ruralnega okolja.

Tabela 11: Razvoj turizma v občini Dobropolje

Razvoj turizma v občini Dobropolje	
77%	Spodbujal bi razvoj turizma, ki bi temeljil na lokalnih prebivalcih; domačih izdelkih, domači obrti, domači kulinarični ponudbi,...
67%	Spodbujal bi razvoj športno-rekreacijskega turizma.
56%	Spodbujal bi razvoj turizma, ki temelji na kulturni in zgodovinski dediščini.
52%	Spodbujal bi razvoj turizma, ki temelji na naravni dediščini.
33%	Spodbujal bi izgradnjo nove turistične infrastrukture in večje investicije v nove turistične komplekse (Spa-Wellness turizem, zabavišni centri,...)
21%	Spodbujal bi razvoj gastronomskega turizma.
14%	Spodbujal bi poslovni turizem in investicijo v izgradnjo temu primerne infrastrukture.

Vir: Avtor, 2015

Zelo dobro pa se možnosti za nadaljnji turistični razvoj zavedajo na občinski ravni. Le nekatere od idej, ki sta jih izpostavila sogovornika:

- Spodbujanje »čebelarstva«
- Spodbujanje pustolovskega in športnega turizma (sogovornika kot idejo izpostavita adrenalinski park, tekaške proge, organizacijo maratona, pohodov, itd.),
- Nadaljnjo spodbujanje kulinaričnega turizma kot trenutno izredno perspektivnega področja na občinski ravni,
- Spodbujanje kongresnega turizma na podeželju,
- Spodbujanje razvoja zdravstvenega turizma in iskanje investitorjev,
- Spodbujanje nadaljnega razvoja kulturnega programa in muzejske dejavnosti in
- Obuditev železniške povezave z Ljubljano in Kočevjem ter otvoritev muzejskega vlaka.

Kot že omenjeno sogovornika kot eno od ovir pri nadaljnjem turističnem razvoju omenita pasivnost lokalnega prebivalstva in omejen kapital ter redke investicije v turizem. Župan, Janez Pavlin, omeni še slabše sodelovanje in povezovanje med sosednjimi občinami, ki je za uspešen regionalni razvoj ključnega pomena. Nujna, za učinkovitejši turistični razvoj, pa naj bi bila tudi racionalizacija in optimizacija zahtevnih birokratskih postopkov.

Predstavniki na občinski ravni spodbujajo nadaljnji razvoj trajnostnega turizma in so pripravljeni na sodelovanje in iskanje rešitev ter kompromisov za doseganje skupnih ciljev.

3.4 Preverjanje raziskovalnih hipotez

Na podlagi izvedene raziskave ugotavljam, da lokalno prebivalstvo nima zadostnih kompetenc in znanja, da bi lahko turizem samostojno načrtovali, vodili, upravljali in evalvirali. V občini Dobropolje se večina destinacijskih deležnikov zaveda pomena turističnega razvoja in obstoječih resursov, na katerih bi turizem lahko temeljil. Vendar je potrebna predvsem spodbuda z občinske ravni in formiranje skupine strokovnjakov, ki bo ob upoštevanju želja in potreb lokalnega prebivalstva vodila in razvijala nadaljnji turistični razvoj.

Povprečna ocena odgovorov na vprašanje *Si želite v prihodnosti nadaljnjo razvijanje turizma?* znaša 3,89 (Tabela 12, Slika 7), kar pomeni, da si anketiranci želijo nadaljnega razvoja turizma. T-statistika, s katero preverjam, ali se aritmetična sredina statistično značilno razlikuje od testne vrednosti 3, znaša 22,47 in je statistično značilno ($p < 0,0001$) višja od sredine lestvice. Hipotezo 1 zato potrjujem; večina lokalnega prebivalstva si želi razvoja turizma.

Tabela 12: Hipoteza ena: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine

N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka	t statistika	p
148	3,89	0,48	0,04	22,472	<0,0001

Vir: Avtor, 2015

Tudi drugo hipotezo preverjam s t-preizkusom za aritmetično sredino. S preizkusom preverjam, ali je aritmetična sredina trditve *Večina lokalnega prebivalstva je pripravljena sodelovati pri načrtovanju razvoja turizma*, statistično značilno višja od sredine lestvice (3), ki pomeni srednjo stopnjo strinjanja.

Povprečna ocena strinjanja s trditvijo *Večina lokalnega prebivalstva je pripravljena sodelovati pri načrtovanju razvoja turizma* znaša 2,31 (Tabela 13), kar pomeni, da se anketiranci s postavljeno trditvijo večinoma ne strinjajo. T-statistika znaša -7,98 in je celo statistično značilno ($p < 0,0001$) nižja od sredine lestvice, kar ni v skladu s hipotezo 2. Na podlagi rezultatov t-preizkusa hipoteze dva ne morem potrditi.

Tabela 13: Hipoteza dva: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine

N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka	t statistika	p
154	2,31	1,08	0,09	-7,98	<0,0001

Vir: Avtor, 2015

Povprečna ocena strinjanja s trditvijo *Večina lokalnega prebivalstva je pripravljeno sodelovati pri vodenju turističnega razvoja* znaša 3,07 (Tabela 14), kar pomeni, da se anketiranci večinoma niti ne strinjajo niti strinjajo. T-statistika pa znaša 0,954 in se statistično značilno ne razlikuje od srednje vrednosti lestvice odgovorov ($p = 0,342$). Tudi hipoteze 3, torej da je večina lokalnega prebivalstva pripravljena sodelovati pri vodenju turističnega razvoja, zato ne morem potrditi.

Tabela 14: Hipoteza tri: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine

N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka	t statistika	p
154	3,07	0,93	0,07	0,954	0,342

Vir: Avtor, 2015

Povprečna ocena strinjanja s trditvijo *Večina lokalnega prebivalstva je pripravljeno sodelovati pri nadzoru turističnega razvoja*, znaša 3,05 (Tabela 15), torej imajo anketiranci glede te trditve sredinsko mnenje. T-statistika, s katero preverjam, ali se aritmetična sredina statistično značilno razlikuje od testne vrednosti 3, znaša 0,62, in se od nje statistično značilno ne razlikuje ($p=0,536$). Hipoteze 4 zato ne morem potrditi.

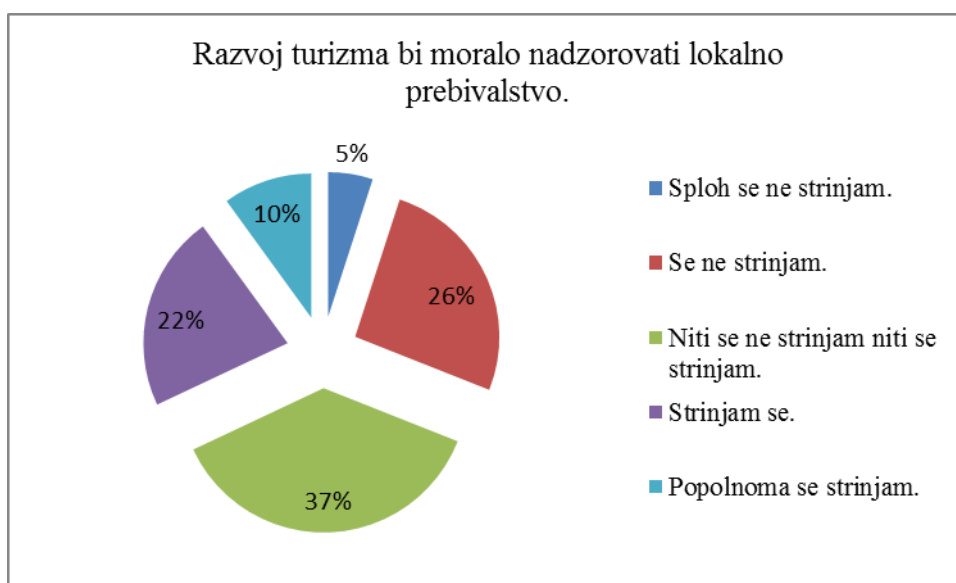
Tabela 15: Hipoteza štiri: Opisna statistika in t-preizkus aritmetične sredine

N	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka	t statistika	P
154	3,05	1,04	0,08	0,62	0,536

Vir: Avtor, 2015

Kot dokazano tudi zadnja hipoteza ni potrjena, saj največji delež (37%) vprašanih ostaja neopredeljen (Slika 9).

Slika 9: Nadzor turističnega razvoja

Vir: Avtor, 2015

Na podlagi pridobljenih podatkov ocenjujem, da CBT trenutno ni ustrezen način implementacije trajnostnega turizma za občino Dobropolje. Občini zato predlagam alternativne načine implementacije trajnostnega turizma, ki bodo lokalno prebivalstvo sicer spodbujali k sodelovanju, vendar lokalno prebivalstvo ne bo popolnoma samostojno načrtovalo, vodilo in evalviralo implementacijo turizma.

3.5 DISKUSIJA

Na podlagi obravnavane strokovne literature in analiziranih rezultatih terenskega anketiranja ugotavljam, da CBT ni ustrezen način trajnostnega razvoja turizma v občini Dobropolje.

Analiza rezultatov raziskave je namreč pokazala slabo splošno poznavanje turizma in nepoznavanje možnih pozitivnih ali negativnih vplivov turizma s strani lokalnega prebivalstva. Največja ovira pri implementaciji CBT je nezainteresiranost oz apatičnost, indiferentnost in pasivnost, neodločnost, neenotnost in neinformiranost lokalnega prebivalstva.

Z rezultati raziskave sicer ugotovim, da si lokalno prebivalstvo želi nadaljnjega razvoja trajnostnega turizma, hkrati pa si večina anketiranih pri načrtovanju razvoja in upravljanju turizma ne želi aktivno sodelovati. Čeprav se lokalno prebivalstvo zaveda pomena komunikacije med vsemi destinacijskimi deležniki, pa se turistično-razvojnih diskusij večina ne bi udeleževala oz so anketiranci ponovno neopredeljeni. Z raziskavo ugotavljam, da je lokalno prebivalstvo obravnavane občine neodločno; želijo si pozitivnih vplivov turizma, vendar niso pripravljeni sodelovati pri načrtovanju, upravljanju ali diskusijah o nadaljnjem razvoju trajnostnega turizma. Želijo si več turizma, vendar sami niso pripravljeni investirati v turistični razvoj. Želijo si trajnostni turizem, vendar slabo poznajo njegove osnovne značilnosti. Tekom raziskave in analize podatkov so bili zabeleženi številni nasprotujoči si odgovori anketirancev, ki kažejo na slabo poznavanje splošnih značilnosti turizma. Implementacija CBT bi bila trenutno, sodeč po rezultatih izvedene raziskave, zato povsem nesmiselna.

Nadaljnji turistični razvoj občine Dobropolje naj torej temelji na trajnostnemu razvoju, katerega značilnosti obravnavam in predstavljam v prvem poglavju naloge. Čeprav CBT trenutno ni ustrezen način trajnostnega razvoja za obravnavano občino pa v nadaljevanju prvega poglavja predstavljam koncept CBT.

Dobro izhodišče za načrtovanje nadaljnjega trajnostnega razvoja turizma v občini Dobropolje pa je gotovo raziskava naloge, katere ugotovitve predstavljam v tretjem poglavju. Temeljita analiza odnosa lokalnega prebivalstva do razvoja trajnostnega turizma je prvi temelj nadaljnjega turističnega razvoja občine.

SKLEP

Občina Dobropolje ima resnično neokrnjeno naravo, kakovostno in avtohtono kulinarično ponudbo, bogato kulturno dediščino in številne druge resurse na podlagi katerih bi lahko temeljil nadaljnji turistični razvoj. Žal pa v občini že leta ne opazim značilnega napredka in razvoja na področju turizma. S to nalogo želim spodbuditi turistični razvoj obravnavane občine in pripomoči k trajnostnemu razvoju turizma.

Z rezultati magistrske naloge ugotavljam, da je bila večina, že v uvodu predstavljenih, predpostavk raziskave ovrženih. Prvotna prepričanost o ustreznosti CBT za nadaljnji turistični razvoj obravnavane občine je z rezultati raziskave ovržena. Kljub temu, da ima občina Dobropolje na prvi pogled številne lastnosti na katerih bi trajnostni razvoj z implementacijo CBT lahko temeljil, nima ključnega pogoja. To je želja in pripravljenost lokalnega prebivalstva po sodelovanju pri načrtovanju, vodenju in evalvaciji turističnega razvoja in projektov. Rezultati raziskave med lokalnim prebivalstvom ter intervjuji s predstavniki občinske uprave pojasnijo, da je glavna ovira pri turističnem razvoju prav nezainteresiranost, neodločnost in neenotnost lokalnega prebivalstva.

Na podano raziskovalno vprašanje zato ne morem odgovoriti pritrdilo; turizem, ki poudarja koristi za lokalne prebivalce, CBT, trenutno žal ni ustrezen način trajnostnega razvoja turizma v občini Dobropolje.

Občini Dobropolje zato predlagam nadaljnji razvoj trajnostnega turizma, ki naj temelji predvsem na naravni dediščini, na avtohtoni kulinariki, proizvodih in storitvah. Nadaljnji razvoj trajnostnega turizma pa naj upošteva želje lokalnega prebivalstva. Lokalno prebivalstvo si želi nadaljnjega razvoja turizma vendar, zaradi neinformiranosti ne zna definirati zelenega turističnega modela in je precej neodločno. Zato spodbujam občino Dobropolje, da pri načrtovanju turističnega razvoja vseeno spodbuja sodelovanje lokalnega prebivalstva in upošteva njegovo mnenje.

Vsekakor upam, da bom z magistrsko nalogo in predstavljenimi rezultati raziskave pripomogla k trajnostnemu turističnemu razvoju občine Dobropolje.

LITERATURA IN VIRI

1. Asker, S., Boronyak, L., Carrad, N., & Paddon, M. (2010). *Effective Community Based Tourism: A Best Practice Manual*. Sustainable Tourism Cooperative Research Centre. Najdeno 18. marca na spletnem naslovu <http://www.crctourism.com.au/wms/upload/resources/APEC%20Effective%20Community%20Based%20Tourism%20WEB.pdf>
2. Baumgartner, C. (2002). *Od ekoturizma do trajnostnega turizma v Alpah*. CIPRA Internationale Alpenschutzkommission. Najdeno 15. september 2015 na spletnem naslovu <http://www.cipra.org/sl/publikacije/257>
3. Blackstock, K. (2005). A critical look at community based tourism. *Community Development Journal*, 40(1), 39-49.
4. Blank, U. (1989). *The Community Tourism: Industry Imperative: The Necessity, The Opportunities, Its Potential*. Venture Publishing, Inc. Oxford Circle.
5. Brečko, D. (2014). Kjer pujski poslušajo Mozarta. Zlati Kamen. Najdeno 18. marca na spletnem naslovu <http://www.zlatikamen.si/clanki/svet/kjer-pujsi-poslusajo-mozarta/>
6. Choi, H. C., & Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism management* 27(6), 1274-1289.
7. Dwyer, L (2015). Triple bottom line reporting as a basis for sustainable tourism: Opportunities and challenges. *Acta Turistica* 27(1), 33-62.
8. ECEAT & ECOTRANS (2004). *The VISIT Initiative: Tourism eco-labelling in Europe – moving the market towards sustainability*. Amsterdam: European Centre for Eco Agro Tourism, Saarbrücken: Network for sustainable Tourism in Europe.
9. Gascon, J. (2013). The limitations of community-based tourism as an instrument of development cooperation: the value of the Social Vocation of the Territory concept. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(5), 716-731
10. Glasbergen, P., & Cörvers, R. (1995). Environmental problems in an international context. V: Glasbergen, P. & Blowers A. (1995). *Environmental Policy in an International Context: Perspectives on environmental probmes*, str. 1-29. London: Arnold.
11. Gosar Zvone. 2015. Intervju. Ljubljana, 19. avgust 2015.
12. Grandovec, I. (2006). *Cikli gospodarskega razvoja v občini Dobropolje* (diplomsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
13. Inskip, E. (1991). *Tourism planning: An integrated and sustainable development approach*. New York. Van Nostrand Reinhold.
14. Johnson, P. A. (2010). Realizing Rural Community Based Tourism Development: Prospects for Social-Economy Enterprises. *Journal of Rural and Community Development*, 5(1/2), 150–162.
15. Kajfež Bogataj, L. (2012). Turizem uničuje okolje. Polet. Najdeno 23. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.polet.si/dosjeji-x/turizem-unicuje-okolje>

16. Kontogeorgopoulos, N., Churyen, A., Duangsaeng, V. (2014). Success Factors in Community-Based Tourism in Thailand: The Role of Luck, External Support, and Local Leadership. *Tourism Planning And Development*, 11(1), 106-124.
17. Lešnik Štuhec Tanja. 2015. Intervju. Ljubljana, 19. marec 2015.
18. Ljubič, T. (1944). *Ljudska umetnost v Dobropoljah – Likovno-stetski pogledi*. Ljubljana: Ljudska tiskarna Ljubljana.
19. Makarovič, M., & Klarer, M. (1986). *Dobropolje – Prvi zvezek*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
20. Middleton V. S., & Hawkins R. (1998). *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*. Oxford: Buitenworth-Heinemann.
21. Mihalič, T. (2006). *Trajnostni turizem*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
22. Mihalič, T. (2014). Sustainable-responsible tourism discourse-Towards 'responsustable' tourism. *Journal of Cleaner Production*, 111(2016), 461-470.
23. Ministrstvo za gospodarstvo, direktorat za turizem, RS. (2009). Gospodarska, okoljska in družbena trajnost kot pogoj konkurenčnega turizma. Najdeno 15. september na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/pictures/category/attachments_1/2009/_9006.pdf
24. Modrijan založba - Slikovno gradivo iz učbenikov za geografijo v gimnaziji (4. Letnik) (2010). Najdeno dne 15. september na spletnem naslovu [http://www.modrijan.si/slv/content/search/\(offset\)/7430?SearchText=&SubTreeArray=2](http://www.modrijan.si/slv/content/search/(offset)/7430?SearchText=&SubTreeArray=2)
25. Moscardo, G. (2008). *Building community capacity for tourism development*. Australia: CAB International.
26. Mrkun, A. (1934). *Narodopisno blago iz Dobropoljske doline*. Beograd: Tisk državne tiskarne Kraljevine Jugoslavije.
27. Mrkun, A. (1939). *Lov na polhe v Dobropoljski okolici*. Beograd: Tisk državne tiskarne Kraljevine Jugoslavije.
28. Mrkun, A. (1940). *Kmetsko delavstvo v Dobropoljah in okolici*. Beograd: Tisk državne tiskarne Kraljevine Jugoslavije.
29. Murat, K., & Handan, A. (2012). *Strategies for Tourism Industry - Micro and Macro Perspectives*. Rijeka: InTech.
30. Murphy, E. P. (1985). *Tourism: A Community Approach*. New York and London: Methuen.
31. Občina Dobropolje (2015). Najdeno 26. marec na spletnem naslovu <http://www.dobropolje.si/>
32. Ogorlec, A. (2009). Residents' perceptions of tourism impacts and sustainable tourism development. *International Journal of Sustainable Economy*, 1(4), 373-387.
33. Ogorelc, A., Kamšek, D., & Milfelner, B. (2013). Zaznavanje ekonomskih in sociokulturnih vplivov turizma pri domačinih. *Naše gospodarstvo*, 59(3-4), 26-38.
34. Pavlin Janez. 2015. Intervju. Dobropolje, 2. september 2015.
35. Potts, T., & Harrill, R. (1998). Enhancing Communities for Sustainability: A travel ecology approach. *Tourism Analysis*, 3, 133-142.

36. Reid, G. D., Mair, H. & George, W. (2004). Community tourism planning. A self-Assessment Instrument. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 623 – 639.
37. Salzar, B. N. (2012). Community-based cultural tourism: issues, threats and opportunities. *Journal of Sustainable Tourism*, 20(1), 9-22.
38. Simpson, M. C. (2008). Community Benefit Tourism Initiatives-A conceptual oxymoron? *Tourism Management*, 29(1), 1-18.
39. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2015). Najdeno 5. april 2015 na spletnem naslovu <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>
40. Slovenska turistična organizacija (STO) (2015). Najdeno 26. marec 2015 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/pictures/category/attachments_1/2009/Trajnostni_tur_9009.pdf
41. Slovenska turistična organizacija - Definicije (STO) (2010). Priročnik za hotele za razvoj trajnostnih poslovnih modelov. Ljubljana: Slovenska turistična organizacija. Najdeno 26. marec 2015 na spletnem naslovu http://www.slovenia.info/pictures%5Ccategory%5Catachments_1%5C2010%5Cgoing-green_10275_10291.pdf
42. Statistični urad Republike Slovenije (2015a). Najdeno 10. junij 2015 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp
43. Statistični urad Republike Slovenije (2015b). Najdeno 15. September 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/obcine/Vsebina.aspx?leto=2015&id=28>
44. Statistični urad Republike Slovenije (2015c). Najdeno 15. September 2015 na spletnem naslovu <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>
45. Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management*, 21(6), 613-633.
46. Turizem Ljubljana (2011). Strategija razvoja in trženja turizma za regijo Osrednja Slovenija 2012-2016. Najdeno 21. marec 2015 na spletnem naslovu <https://www.visitljubljana.com/si/turizem-ljubljana/rdo-osrednja-slovenija/razvojni-dokumenti/>
47. UMANOTERA – Slovenska fundacija za trajnostni razvoj. Najdeno 15. september 2015 na spletnem naslovu <http://www.umanotera.org/>
48. UNEP in UNWTO (2005). *Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers*. Madrid: United Nations Environment Programme Division of Technology, Industry and Economics in World Tourism Organization. Najdeno 21. marec 2015 na spletnem naslovu <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx0592xPA-TourismPolicyEN.pdf>
49. UNWTO (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook (English Version). United Nation World Tourism organisation, Madrid. Najdeno 20. marec 2015 na spletnem naslovu <http://www.adriaticgreenet.org/icareforeurope/wp-content/uploads/2013/11/Indicators-of-Sustainable-Development-for-Tourism-Destinations-A-Guide-Book-by-UNWTO.pdf>

50. UNWTO (2006). *Poverty Alleviation Through Tourism- A Compilation of Good Practices*. Madrd: World Tourism Organization.
51. UNWTO (2015). *Rural and Community-based tourism*. Najdeno 20. marca 2015 na spletnem naslovu <http://sdt.unwto.org/en/content/rural-and-community-based-tourism>
52. Vlada Republike Slovenije (2012). Strategija razvoja slovenskega turizma 2012-2016. Partnerstvo za trajnostni razvoj slovenskega turizma. Najdeno 18. april 2015 na spletnem naslovu http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/turizem/Turizem-strategije_politike/Strategija_turizem_sprejeto_7.6.2012.pdf
53. Vodeb, K. (2010). *Turistična destinacija kot sistem* (učbenik). Portorož: Fakulteta za turistične študije - Turistica.
54. Wearing, S., & McDonald, M. (2002). The Development of Community-based Tourism: Re-thinking the Relationship Between Tour Operators and Development Agents as Intermediaries in Rural and Isolated Area Communities. *Journal of sustainable tourism*, 10(3), 191-206.
55. WenJun, L. (2005). Community decisionmaking Participation in Development. *Annals of Tourism Research*, 33(1), 132-143.
56. World commission on Environment and development (WCED) (1987). *Our Common Future*. Oxford, New York: Oxford University Press.
57. Yates, E. G., Stein, V. T. & Wyman, M. S. (2010). Factors for collaboration in Florida's tourism resources: Shifting gears from participatory planing to community-based management. *Landscape and Urban Planing* 97, 213-220.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik	1
Priloga 2: Metoda samoocenjevanja in spodbujanja dialoga med lokalnim prebivalstvom (angl.: Community Self-Assessment Instrument – CTAI)	8
Priloga 3: Kazalniki CBT – instrument merjenja trajnostnega razvoja.....	9
Priloga 4: UNWTO model spremljanja zadovoljstva lokalnega prebivalstva.....	11
Priloga 5: Naselja občine Dobropolje ter število prebivalcev	12

Priloga 1: Anketni vprašalnik

ANKETNI VPRAŠALNIK

Moje ime je Nastja Pirnat in sem študentka podiplomskega programa Turizem na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Študij zaključujem z magistrskim delom z naslovom Analiza razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost: primer občine Dobropolje.

Z magistrsko nalogo želim ugotoviti ali je razvoj turizma s poudarkom na koristih za lokalno prebivalstvo (angl.: Community-based tourism) ustrezen način razvoja turizma v občini Dobropolje. S pomočjo Vaših odgovorov želim odgovoriti na zastavljeno raziskovalno vprašanje, z nalogo pa želim pripomoči k nadaljnemu razvoju trajnostnega turizma v občini Dobropolje.

Vljudno Vas prosim za 15 minut Vašega časa in odgovore na vprašanja v nadaljevanju anketnega vprašalnika. Anketa je anonimna, rezultati pa bodo uporabljeni izključno v raziskovalne namene.

V anketnem vprašalniku je zaradi preglednosti in lažje berljivosti uporabljena le moška slovnična oblika, pri čemer pa je enakopravno mišljena tudi ženska oblika.

Za sodelovanje se Vam že vnaprej iskreno zahvaljujem!
Nastja Pirnat

V prvem delu anketnega vprašalnika želim s pomočjo vaših odgovorov ugotoviti ali je za nadaljnji razvoj trajnostnega turizma v občini Dobropolje ustrezen način razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost.

1. Ali se strinjate z naslednjimi trditvami?

Prosim, da označite ustrezno številko za vsako trditev, kjer pomeni 1- sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – niti se ne strinjam niti se strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam.

Sklop 1: Splošno poznavanje turizma

	1 – Sploh se ne strinjam	2 – Se ne strinjam	3 – Niti se ne strinjam niti se strinjam	4 – Strinja m se	5 – Popolnoma se strinjam
O turizmu kot gospodarski dejavnosti sem dobro informiran.					
Lokalno prebivalstvo je seznanjeno z vizijo turističnega razvoja občine.					
Seznanjen sem s strategijo turističnega razvoja občine Dobropolje.					
V občini je dostopnih dovolj informacij o trajnostnemu razvoju turizma.					
Zavedam se možnih pozitivnih in/ali negativnih direktnih vplivov turizma.					
Turizem prinaša za lokalno skupnost tudi številne negativne učinke.					
Svoje mnenje o nadaljnjem razvoju turizma v občini bi z veseljem delil z ostalimi destinacijskimi deležniki; s sokrajani, predstavniki javnega in zasebnega sektorja.					
Menim, da je za uspešen razvoj turizma je izredno pomembna komunikacija med lokalnim prebivalstvom, predstavniki javnega in gospodarskega sektorja.					
Razvoj turizma za naš kraj in našo lokalno skupnost prinaša le pozitivne učinke.					
Nadaljnji razvoj turizma v občini Dobropolje je potrebno načrtovati odgovorno do lokalnega prebivalstva, turistov in okolja.					
Turizem lahko pripomore k ohranitvi lokalne kulture, običajev, tradicije in vrednot.					
Občina Dobropolje namenja dovolj sredstev za razvoj turizma.					

Sklop 2: Vplivi turizma

	1 – Sploh se ne strinjam	2 – Se ne strinjam	3 – Niti se ne strinjam niti se strinjam	4 – Strinjam se	5 – Popolnoma se strinjam
Osebnostno od razvoja turizma oz. turistične panoge ustvarjam prihodke.					
Od turizma imajo koristi samo tisti, ki so zaposleni v turistični panogi.					
Turizem ustvarja nova delovna mesta.					
Turizem zaposluje pretežno mlajšo generacijo lokalnega prebivalstva.					
Zaradi turizma so cene dobrin v našem kraju višje.					
Turizem spodbuja k vzdrževanju kakovosti storitev.					
Turizem povzroča rast kriminala.					
Turizem znižuje moralna načela.					
Turizem moti aktivnosti lokalne skupnosti.					
Zaradi turizma v občini Dobropolje ima lokalno prebivalstvo omejen dostop do javnih parkov, urejenih poti ali drugih javno-turističnih površin.					
Prihodki od turizma ostajajo v naši občini.					
Opažam potrebo po boljši organiziranosti lokalne skupnosti, da bi se lažje spopadali z morebitnimi izzivi nadaljnjega razvoja turizma.					
Turizem spodbuja proizvodnjo in prodajo lokalnih izdelkov.					
Kulturna dediščina v občini je dovolj dobro ohranjena.					
Naravna dediščina je glavni turistični adut naše občine.					
Razvoj turizma lahko onesnažuje naravno okolje.					
Razvoj turizma lahko izpodrine avtohtono kulturo, vrednote in tradicijo.					
Turizem izčrpava naravne vire in okolje.					
Razvoj turizma lahko vodi do prevelike ekonomske odvisnosti občine zgolj od te panoge.					

Sklop 3: Načrtovanje trajnostnega razvoja turizma po konceptu koristi za lokalno skupnost

	1 – Sploh se ne strinjam	2 – Se ne strinjam	3 – Niti se ne strinjam niti se strinjam	4 – Strinjam se	5 – Popolnoma se strinjam
Pri načrtovanju razvoja turizma si želim aktivno sodelovati.					
Razvoj turizma bi moralo voditi lokalno prebivalstvo.					
Razvoj turizma bi moralo nadzorovati lokalno prebivalstvo.					
Pri načrtovanju si želim aktivnega sodelovanja tudi z ostalimi sokrajani, javnim in gospodarskim sektorjem.					
Pripravljen sem prevzeti več odgovornosti in pravic pri načrtovanju razvoja turizma.					
Lokalno prebivalstvo občine Dobropolje stremi k višji kakovosti življenja.					
Turizem pripomore k višanju kakovosti življenja lokalnega prebivalstva.					
Turiste z veseljem in iskreno sprejemem oz. bi jih sprejel in jim z veseljem omogočim oz. bi jim omogočil vpogled v naš tradicionalen način življenja.					
Za uspešno načrtovanje razvoja turizma je smiselno določiti vodstveno skupino, ki bi koordinirala potek načrtovanja razvoja turizma.					
Turiste sprejemam kot enakovredne lokalnemu prebivalstvu.					
Turistom ne želim razkriti tradicionalnega načina življenja, naše kulture in običajev.					
Nadaljnega razvoja turizma sploh ne podpiram.					

2. Prosim označite kar se vam zdi, da je za uspešen trajnostni razvoj turizma ključno.

Možnih je več odgovorov.

- Informiranost lokalnega prebivalstva
- Identifikacija pobudnikov in vodji turističnega razvoja
- Sodelovanje in skupno načrtovanje ter strateška usmeritev v nadaljnji razvoj
- Podpora in spodbujanje lokalnih podjetnikov k nadaljnjemu razvoju
- Učinkovita partnerstva za celovit razvoj ob ohranjanju okolja
- Krepitev in spodbujanje vlog žensk v turistični panogi
- Kritična analiza naravnega socio-kulturnega in ekonomskega okolja
- Analiza prednosti in slabosti destinacije
- Določitev vodstvene skupine, ki v sodelovanju z javnim sektorjem na lokalni ravni poskrbi za organizacijo in izvedbo izobraževalnih delavnic lokalnega prebivalstva ter ostalih destinacijskih deležnikov
- Temeljita analiza odnosa lokalnega prebivalstva do nadaljnjega razvoja turizma
- Finančne investicije občine in odgovornega ministrstva v novo turistično infrastrukturo; turistični kompleksi, hoteli, športno-rekreacijski kompleksi,...

3. Si želite v prihodnosti nadaljnjo razvijanje turizma v vašem kraju, več turizma torej?

Prosim označite enega od možnih odgovorov.

- Veliko več.
- Več.
- Enak obseg kot do sedaj.
- Manj.
- Veliko manj.
- Ne vem, mi je vseeno.
- Ne želim odgovoriti.

4. Kako ste na splošno zadovoljni s turizmom v vaši skupnosti, v vašem kraju?

- Popolnoma sem zadovoljen/-na.
- Zadovoljen/-na.
- Še kar zadovoljen/-na.
- Niti ne zadovoljen/-na.
- Sploh nisem zadovoljen/-na.
- Ne vem.
- Ne želim odgovoriti.

5. Bi se zaposlili v turističnem sektorju?

- Da.
- Ne.
- Ne vem.

6. Bi bili pripravljeni vlagati svoja sredstva v turizem oz. bi začeli razvijati lastno podjetniško dejavnost na področju turizma?

- Da, odločil bi se za vlaganje sredstev v turizem.
- Da, sredstva bi vlagal v lastno podjetniško dejavnost na področju turizma.
- Ne, je preveč tvegano.
- Ne, turizem me ne zanima.
- Ne vem.

7. V katero smer bi si želeli, da se razvija turizem v občini Dobropolje?

Možnih je več odgovorov.

- Spodbujal bi razvoj športno-rekreacijskega turizma.
- Spodbujal bi razvoj turizma, ki temelji na naravni dediščini.
- Spodbujal bi razvoj turizma, ki temelji na kulturni in zgodovinski dediščini.
- Spodbujal bi razvoj turizma, ki bi temeljil na lokalnih prebivalcih; domačih izdelkih, domači obrti, domači kulinarični ponudbi,...
- Spodbujal bi razvoj gastronomskega turizma.
- Spodbujal bi izgradnjo nove turistične infrastrukture in večje investicije v nove turistične komplekse (Spa-Wellness turizem, zabavišni centri,...)
- Spodbujal bi poslovni turizem in investicijo v izgradnjo temu primerne infrastrukture.

8. Na kakšen način oz. kako bi lahko turizem po vašem mnenju še izboljšali, v kolikor menite, da je le-to potrebno?

9. Kaj so vaši glavni pomisleki pri nadaljnjem razvoju turizma v vašem kraju, v kolikor le-ti obstajajo?

10. Prosimo, navedite kakršnokoli dodatno mnenje o vašem odnosu do turizma in njegovem nadaljnjem razvoju v občini Dobropolje.

V zadnjem delu anketnega vprašalnika Vas prosim za nekaj demografskih podatkov.

Prosim označite enega od možnih odgovorov.

11. Prosim navedite spol.

- Ženski
- Moški

12. V katero starostno skupino spadate?

- do 20 let
- 21 – 30 let
- 31 – 40 let
- 41 – 50 let
- 51 – 60 let
- 61 – 70 let
- 70 let ali več

13. Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- Nedokončana ali dokončana osnovna šola
- Poklicna izobrazba
- Srednješolska izobrazba
- Višje ali visokošolska izobrazba
- Univerzitetna izobrazba
- Magisterij, specializacija, doktorat
- Drugo _____

14. Kakšen je vaš trenutni status?

- Dijak
- Študent
- Delavec (zaposleni brez vodilne funkcije)
- Srednji vodilni kader
- Višji vodilni kader
- Samozaposlen
- Gospodinja
- Kmetovalec
- Nezaposlen
- Upokojen
- Drugo _____
- Ne želim odgovoriti

Priloga 2: Metoda samoocenjevanja in spodbujanja dialoga med lokalnim prebivalstvom (angl.: Community Self-Assessment Instrument – CTAI)

Prosim, da označite ustrezno številko za vsako trditev, kjer pomeni 1 - sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – niti se ne strinjam niti se strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam.					
Trditev	1	2	3	4	5
Na destinaciji so prisotni problemi zaradi razvoja turizma.					
Na destinaciji imamo jasno določene posameznike oz. skupino ljudi, ki je zadolžena za vodenje turizma in načrtovanje nadaljnjega razvoja lokalne skupnosti.					
Turizem je dominantna gospodarska panoga v našem kraju.					
Opažam potrebo po boljši organiziranosti lokalne skupnosti, da bi se lažje spopadali z morebitnimi izzivi nadaljnjega razvoja turizma.					
Turizem je v našem kraju močno razvita panoga, s številnimi vzponi in padci v preteklosti.					
Način reševanja morebitnih težav v povezavi s turističnim razvojem ni jasno definiran.					
Turizem kot panoga v naši občini postaja predominantna, nadaljnji razvoj pa ni več pod popolnim nadzorom lokalne skupnosti.					
Lokalno prebivalstvo si nadaljnjega razvoja turizma ne želi.					
Lokalno prebivalstvo in lastniki turističnih ter s turizmom povezanih podjetij se ne strinjajo o načinu nadaljnjega razvoja turizma.					
Vsi lokalni prebivalci in deležniki na destinaciji bi morali biti v načrtovanje turističnega razvoja aktivno vključeni.					
Večina lokalnega prebivalstva bi se redno udeleževala turistično-razvojnih diskusij in drugih srečanj, namenjenih načrtovanju turističnega razvoja.					
Prisotno je načrtno nasprotovanje predstavljenim predlogom o turističnem razvoju.					
Lokalno prebivalstvo je pripravljeno pomagati pri organizaciji in izvedbi turističnih dogodkov.					

Vir: G. D. Reid, H. Mair, W. George, *Community tourism planning. A self-Assessment Instrument*, 2004, str. 636-637.

Priloga 3: Kazalniki CBT – instrument merjenja trajnostnega razvoja

Tabela 1: Kazalniki merjenja vpliva turizma na lokalno skupnost

Okolje	Kazalniki
Ekonomsko okolje	Dostopnost posojil za lokalno prebivalstvo Rast števila delovnih mest v turizmu Odstotek odtekanja prihodkov z naslova turizma iz destinacije
Socialno okolje	Vključenost lokalnega prebivalstva v turistično panogo Zadovoljstvo in odnos obiskovalcev oz. turistov Stopnja onesnaženosti
Kulturno okolje	Kulturni sklad in vzdrževanje kulturnih virov Število izobraževanj o kulturni dediščini za zaposlene v turizmu
Ekološko okolje	Kakovost zraka Količina/stopnja erozije Pogostost okoljskih nesreč zaradi vplivov turizma
Politično okolje	Obstoj politike o omejevanju negativnih vplivov turizma na okolje Obstoj politike/strategije o omejevanju turističnega razvoja
Tehnološko okolje	Posodobljena baza podatkov o turističnem razvoju Uporaba okolju prijaznih tehnologij Primerjava s konkurenčnimi destinacijami

Vir: H. C. Choi, E. Sirakaya, *Sustainability indicators for managing community tourism*, 2006, str. 1284.

Tabela 2: Kazalniki inventarizacije in evalvacije virov

Področje	Kazalniki
Človeški viri	Odbor zadolžen za svetovanje in vodenje razvoja CBT Načrtovalci oz. pobudniki razvoja turizma, lokalna turistična organizacija Redno zaposleni v turistično informativnem centru Odbor zadolžen za nadzor razvojnih investicij
Predpisi in regulative	Nadzorna razvojna politika Skladnost strategij z zakoni Politika o omejevanju negativnih vplivov turizma na onesnaževanje vodnih virov in zraka Zemljiško-knjižna ureditev in predpisi o nadaljnjem razvoju Politika o varnosti in zaščiti ter zdravju Predpisi o nadzoru nad koriščenjem turističnih znamenitosti Politika lokalne potrošnje Spremljanje negativnih vplivov turizma na okolje Lokalna, regionalna, nacionalna klasifikacija zaščitenih območij
Financiranje	Lokalni investicijski sklad Financiranje oz. kreditiranje lokalnih podjetnikov Sklad za vzdrževanje kulturne in naravne dediščine
Načrtovanje in izobraževanje	Sklad za zagotavljanje varnosti, zaščite in zdravja obiskovalcev oz. turistov Obstoj upravljanja sredstev iz pristojb Strategija razvoja turizma Strategija razvoja trajnostnega turizma Strategija razvoja s poudarkom turizma kot ene glavnih gospodarskih panog Obstoj programov rednega spremljanja in ocenjevanja razvoja Iniciativni programi za spodbujanje lokalnega prebivalstva k sodelovanju pri načrtovanju razvoja Programi usposabljanja in izobraževanja deležnikov na destinaciji Uporaba okolju prijaznih tehnologij Upoštevanje in spoštovanje splošnega etičnega kodeksa na vseh ravneh delovanja

Vir: H. C. Choi, E. Sirakaya, Sustainability indicators for managing community tourism, 2006, str. 1287.

Priloga 4: UNWTO model spremljanja zadovoljstva lokalnega prebivalstva

Prosim, da označite ustrezno številko za vsako trditev, kjer pomeni 1- sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – niti se ne strinjam niti se strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam.					
Trditev	1	2	3	4	5
Razvoj turizma je za naš kraj in našo lokalno skupnost pozitiven.					
Osebno od razvoja turizma oz. turistične panoge ustvarjam prihodke.					
Turizem ima v našem kraj naslednje vplive oz. učinke: Turizem ustvarja nova delovna mesta Zaposluje mlajšo generacijo lokalnega prebivalstva Zaradi turizma so cene dobrin v našem kraju višje Spodbuja k vzdrževanju kakovosti storitev Povzroča rast kriminala Znižuje moralna načela Moti aktivnosti lokalne skupnosti Lokalnemu prebivalstvu preprečuje dostop do javnih parkov, plaž, urejenih poti ali drugih javno-turističnih površin Spodbuja ohranjanje lokalne kulture in običajev Razvoj turizma nadzoruje in vodi lokalno prebivalstvo Prihodki od turizma ostajajo na destinaciji					
Kako ste na splošno zadovoljni s turizmom v vaši skupnosti, v vašem kraju? 1 – Popolnoma sem zadovoljen/-na 2 – Zadovoljen/-na 3 – Še kar zadovoljen/-na 4 – Niti ne zadovoljen/-na 5 – Sploh nisem zadovoljen/-na					
Si želite v prihodnosti nadaljnjo razvijanje turizma v vašem kraju, več turizma torej? 1 – Veliko več 2 – Več 3 – Enak obseg kot sedaj 4 – Manj 5 – Veliko manj					
Kaj so vaši glavni pomisleki pri nadaljnjem razvoju turizma v vašem kraju?					
Na kakšen način oz. kako bi lahko turizem po vašem mnenju izboljšali?					

Vir: UNWTO, *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook*, 2004, str. 494-495.

Priloga 5: Naselja občine Dobropolje ter število prebivalcev

NASELJE	LETO 2011	LETO 2012	LETO 2013	LETO 2014	LETO 2015
DOBREPOLJE – SKUPAJ	3884	3933	3938	3954	3936
Videm	577	564	570	572	573
Ponikve	490	501	496	505	499
Kompolje	494	498	494	503	495
Cesta	273	276	273	280	283
Predstruge	264	277	273	290	279
Zdenska vas	234	238	248	248	255
Zagorica	245	249	244	237	229
Hočevje	147	156	154	154	160
Mala vas	141	146	145	151	142
Podpeč	142	138	142	138	142
Bruhanja vas	121	122	123	122	123
Podgora	123	120	125	124	121
Podtabor	92	86	87	82	81
Lipa	75	73	75	75	76
Pri Cerkvi – Struge	67	71	70	66	71
Rapljevo	69	69	70	69	68
Četež pri Strugah	61	68	68	67	66
Podgorica	59	64	64	57	57
Potiskavec	51	51	52	51	51
Kolenča vas	48	52	55	51	48
Tisovec	35	40	43	41	41
Paka	34	32	26	30	28
Tržič	28	27	25	24	28
Vodice	14	15	16	17	20

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva in Register tujcev, 2015b.